

6763 SAYILI KANUNLA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER IŞIĞINDA CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

*Dr. Öğr. Üyesi Meral EKİCİ ŞAHİN**
*Arş. Gör. Kürşat YEMENİCİ***

ÖZET

Uzlaştırma kurumu Türk Ceza Hukuku'na ilk olarak 5237 sayılı Kanun'un 73. maddesinin 8. fıkrasında yapılan düzenleme ile girmiştir. 6 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun ile TCK m. 73/8 yürürlükten kaldırılmış ve uzlaştırma usulünü düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253, 254 ve 255. maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.

Son olarak, 2 Aralık 2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 6763 sayılı "Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 34. ve 35. maddeleri ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254. maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Bunlardan bazıları; uzlaştırma kapsamındaki suçların sayılarının artırılması, takibi şikayete bağlı olan ve etkin pişmanlık hükümleri kapsamına giren suçların uzlaştırma kapsamına alınması ve suça sürüklenen çocuklar açısından

* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, meralsahin@sakarya.edu.tr

** Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, kursatyemenici@sakarya.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 12.10.2017

Makale Kabul Tarihi: 01.03.2018

uzlaştırmanın kapsamının genişletilmesine ilişkindir. Bu çalışmada, 6763 sayılı kanun ile yapılan ve “uzlaştırma” kurumunu ilgilendiren değişiklikler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, şikayet, uzlaştırımcı, uzlaştırma bürosu, uzlaştırma müzakeresi.

ABSTRACT

Conciliation in Turkish Criminal Law was initially regulated in Law numbered 5237 article 73/8. This regulation is abrogated by Law numbered 5560 dated December 6th, 2006; articles 253, 254 and 255 of Criminal Procedure Law are amended.

Finally, amendments on Code of Criminal Procedure no. 5271 art. 34 and 35 are issued by Law Regarding the Amendments on Code of Criminal Procedure no. 5271 and Miscellaneous Codes no.6763 entered into force by Official Gazette dated December 2nd 2016, no. 29906. With this amendment, crimes assessed within conciliation and the scope of crimes against children are extended. In this study, amendments on “conciliation” made by Law no.6763 are examined.

Keywords: Criminal conciliation, complaint, conciliatory, conciliation office, conciliation debates.

I. GENEL OLARAK

Uzlaştırma, ceza hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların adli makamların denetiminde ancak yargı dışı yollarla çözümünü amaçlayan alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Anglo- Amerikan hukuk sisteminde ortaya çıkmış ve esas itibariyle bu sisteme özgü olan¹ uzlaştırma kurumu, zamanla Kıta Avrupası hukuk sistemlerini de etkilemiş ve Kıta Avrupası'nda uygulanmaya başlanmıştır. Bunun üzerine Avrupa Konseyi 1999 yılında uzlaştırma ile ilgili R (99)- 19 tavsiye kararını almıştır. Söz konusu tavsiye kararında uzlaştırma, mahkemele- rin artan iş yükü karşısında geleneksel yargılama usullerine alternatif bir çözüm yolu olarak sunulmuştur².

Uzlaştırma kurumu Türk ceza hukukuna ilk defa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 73/8'de yapılan düzenleme ile girmiştir. Ancak bu hüküm 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "uzlaşma" başlığını taşıyan 253. maddesinde önemli değişiklikler yapılmıştır. 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı "Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 34. maddesi ile CMK m. 253'ün başlığı "uzlaştırma" olarak değiştirilmiş, ayrıca madde metnide yeniden düzenlenmiştir. 6763 sayılı Kanun'un 35. maddesi ile de "mahkeme tarafından uzlaştırmayı" düzenleyen CMK m. 254'de önemli yenilikler yapılmıştır.

CMK'nın 253, 254 ve 255. maddelerinde uzlaştırmının usul ve esasları gösterilmiştir. CMK m. 253'te düzenlenmiş olan kurum, tarafsız bir uzlaştırmacının fail ile mağdur arasındaki ihtilafın çözümü sürecine katılıp, tarafları uzlaş-

¹ Cumhuriyet Şahin, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, Y. 1998, C. 6, S. 1-2, s. 222- 223, (s. 221- 297); Nur Centel/ Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Bası, İstanbul 2016, s. 524.

² Ayşe Nuhoglu, "Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, İstanbul 2010, Özel Sayı 1, s. 86, (s. 86- 92).

tırması prensibine dayanır³. Bu nedenle CMK m. 253'ün “uzlaşma” olan madde başlığının “uzlaştırma” şeklinde değiştirilmesi kanaatimizce isabetli olmuştur. Zira “uzlaşma” kavramı, süreç sonunda ulaşılan pozitif duruma işaret ederken, uzlaşmama ihtimalini dışlayan bir kavramdır⁴. Uzlaşma, uzlaştırmanın kendisi değil, ulaşılmak istenen pozitif hedeftir. Ancak süreç sonunda söz konusu hedefe ulaşılabileceğine ilişkin bir garanti yoktur. Uzlaştırma süreci tarafların uzlaşmasıyla olumlu sonuçlanabileceği gibi, uzlaşmamaları nedeniyle olumsuz da sonuçlanabilir. Nitekim CMK uzlaştırma sürecinin hem olumlu hem de olumsuz sonuçlanma ihtimallerini ayrı ayrı göz önünde bulundurmuş ve esas itibarıyla uzlaştırma usulü ile uzlaştırma sürecinin sonuçlarını düzenlemiştir.

Öte yandan uzlaşma, tarafların herhangi bir üçüncü kişinin yardımı olmadan, aralarındaki uyuşmazlığa bir çözüm bulabilmek adına yaptıkları görüşme neticesinde de gerçekleşebilir. Taraflar üçüncü bir kişi olmadan da kendi aralarında uzlaşabilirler. Buna karşın uzlaştırma; tarafsız bir uzlaştırmacının yönetiminde bir araya gelen tarafların belirli yöntemlerle uyuşmazlığa çözüm aradıkları bir süreçtir⁵. Kurumun maddi ve şekli hükümleri dikkate alındığında, karşılaştırmalı hukukta “negotiation”, “settlement”, “compromise” kelimeleriyle ifade edilen ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden müzakere ile eş anlamlı olan “uzlaşma” kavramı yerine, “conciliation”, “Mediation⁶”,

³ Mustafa Özbek, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”, *AÜHFD*, C. 54, S. 3, Ankara Eylül 2005, s. 295, (s. 289- 321).

⁴ Terminolojiye ilişkin tartışmalar ve ayrıca kurumun amacından hareketle doğru kavramın “uzlaştırma” değil, “uzlaşma” olduğu, uzlaşmanın uzlaştırmayı da içine alan daha geniş bir kavram olduğu görüşü için bkz. Nuri Berkay Özgenç, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, İstanbul 2016, s. 11- 12.

⁵ Özbek, *Uzlaştırma*, s. 294-295.

⁶ Lars Oliver Michaelis, “Mediation im Srtafrecht- der Täter- Opfer- Ausgleich”, in: JA 2005, s. 828- 832.

“Diversion”⁷ kelimeleriyle ifade edilen ve arabuluculuk ile aynı anlama gelen “uzlaştırma” kavramının kullanılması terminolojik açıdan daha doğrudur⁸.

Uzlaştırma, özel hukuk uyuşmazlıkları bakımından öngörülen arabuluculuk kurumunun ceza yargılamasındaki karşılığıdır. Ceza hukuku alanında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının etkin uygulanmasını sağlamak amacıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde “Cezada Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı” kurulmuş; başkanlık 6763 sayılı Kanun’un 9. maddesi ile 9.03.1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hük-

⁷ Alman ceza muhakemesi hukukunda “Mediation” kavramının yanında “Diversion” kavramı da kullanılmaktadır. Arabuluculuk anlamındaki Mediation ve fail mağdur uzlaştırması anlamına gelen “Täter- Opfer- Ausgleich” Diversion vasıtalarıdır. Alman ceza hukukunda, basit suçlar söz konusu olduğunda, şüphelinin mağdurun zararını karşılaması veya özür dilemesi şartıyla uyuşmazlığın ceza muhakemesi dışına çıkartılmasına “Diversion” denmektedir. Diversion özellikle genç ve çocuk ceza hukukunda uygulanmakta ancak uygulama alanının genç ve çocuk ceza hukuku ile sınırlı olmadığı kabul edilmektedir. Bu yöntem ile hem Almanya’da işlenen suçların yaklaşık %90’ını oluşturan basit suçların ceza muhakemesi dışına çıkartılarak yargının iş yükünün hafifletileceği, böylece usul ekonomisi açısından önemli tasarruflar sağlanacağı; hem de failin cezanın olumsuz etkilerinden korunarak cezaların bireysel önleme amacının gerçekleştirileceği ifade edilmektedir. Avrupa Konseyinin 15 Ekim 1999 tarihli tavsiye kararından hemen sonra, Alman Parlamentosu 20.12.1999 tarihinde Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 155a ve 155b paragrafları ile ceza muhakemesinde uzlaştırmayı düzenlemiştir. Söz konusu maddeler 21.12.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir (StPO §155a, §155b). StPO §155a’ya göre; “savcı ve mahkeme muhakemenin her aşamasında fail ile mağdur arasında bir uzlaştırmanın sağlanması için olanakları kontrol eder. Uygun olan hallerde uzlaştırma için gayret gösterir. Mağdurun açıkça reddettiği hallerde, uygunluk hali kabul edilemez.” Bu maddenin son cümlesi nedeniyle Alman ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma girişimlerinde bulunulabilmesi için mağdurun onayına gerek olmasa da mağdurun açıkça reddetmesi halinde uzlaştırmanın yapılamayacağı kabul edilmektedir. Yani uzlaştırma işlemlerine başlanması için mağdura uzlaşmak istiyor musun diye sorulmaz. Uzlaşmak istemeyen mağdurun uzlaşmaya razı olmadığını kendiliğinden, açıkça söylemesi gerekir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu §155b’de ise uzlaştırmanın usulü düzenlenmiştir. Alman ceza muhakemesi hukukunda fail-mağdur uzlaştırmasının yapılabilmesinin ön şartı, şüphelinin kendisine isnat edilen suçlamayı kabul etmesidir. Masumiyet karinesi ile bağdaşmayan bu şartın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesine aykırı olduğu yönündeki eleştiriler, şüphelinin uzlaştırmayı kabul etmek veya muhakemeye devam ederek mahkemeyi masumiyetine ikna etmek konusunda tamamen özgür olduğu gerekçesi ile yersiz bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hans- Heiner Kühne, Strafprozessrecht, 8. Aufl., Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2010, kn. 258- 259- 259.1- 259.2- 259.3 (s. 167- 169). Alman hukukundaki fail- mağdur uzlaştırması neticeleri itibarıyla Türk ceza hukukundan farklıdır. Alman ceza hukukunda fail ile mağdurun uzlaştırılması ve mağdurun zararının giderilmesinin neticesi; Alman Ceza Kanunu §46 göndermesi ile §49 gereğince cezada takdiri indirim yapılması veya §46 gereğince faile verilecek olan cezanın üst sınırı bir yıla kadar hapis veya 360 gün birimi adli para cezası olduğunda, ceza verilmesinden vazgeçilebilmesidir.

⁸ Özbek, *Uzlaştırma*, s. 295.

münde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 9. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (1) bendi ile yasal zemine kavuşmuştur. Temel görevi alternatif usullerin uygulanmasını takip etmek ve etkin şekilde uygulanmasını sağlamak olan Daire Başkanlığı'nın görevleri Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 70. maddesinde sayılmıştır⁹.

II. KAVRAM

Uzlaştırma ile ilgili mevzuattaki ilk tanım, 26.07.2007 tarih ve 26594 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin" 4. maddesinde yapılmıştır. Artık yürürlükte olmayan bu yönetmelikte yer alan tanıma göre uzlaştırma: "Uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hüküm-

⁹ Yönetmeliğin 70. maddesinde Başkanlığın görevleri şu şekilde sıralanmıştır: Önödeme, uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak.
-Görev alanıyla ilgili olarak uygulamayı takip etmek ve ortaya çıkan sorunların nedenlerini araştırarak çözüm önerilerini Bakanlığa sunmak.
-Uzlaştırma temel eğitimine ilişkin usul ve esaslar ile eğitim verecek kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin verilmesini Bakanlığın onayına sunmak, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak.
-Uzlaştırma eğitimi sonunda yapılacak olan sınavın usul ve esaslarını belirlemek ve sınavları yapmak.
-Yazılı sınav ile ilgili soruları uzlaştırma eğitimi veren eğitim kuruluşlarına hazırlattırarak.
-Uzlaştırma siciline kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek, uzlaştırma siciline kabule ve sicilden çıkarılmasına karar vermek, sicile kayıtlı uzlaştırma görev yapmaları istedikleri Cumhuriyet başsavcılıklarına göre listelemek.
-Uzlaştırma görev alanına verilecek dosyaların tevzi esasları ile aylık olarak verilebilecek azami dosya sayısını belirlemek.
-Uzlaştırma görev alanının denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirlemek.
-Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak.
-Ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar düzenlemek, yayımlar yapmak, bu nitelikteki çalışmalarını teşvik etmek ve desteklemek.
-Görev alanına giren istatistiklerin derlenmesi ve yayımı konusunda Bakanlığın ilgili birimleri ile iş birliği halinde çalışmak.
-Görev alanıyla ilgili kamu ya da özel kurum veya kuruluşlarla işbirliği yapmak.
-Uzlaştırma Asgari Ücret Tarifesini hazırlamak.

lere uygun olarak uzlaştırmacı aracılığıyla ya da hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecidir”.

6763 sayılı Kanunla yapılandırılmış değişikliklerin ardından yeni bir yönetmelik ihtiyacı ortaya çıkmış¹⁰, 05.08.2017 tarih ve 30145 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren¹¹ “*Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde*” de yeni bir uzlaştırma tanımı yapılmıştır. Söz konusu yönetmeliğin 4. maddesine göre uzlaştırma: “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini*” ifade etmektedir.

Öğretide yapılan bir tanıma göre ise uzlaştırma: “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle yürütülen bir ceza soruşturma veya kovuşturmasının, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören kişinin, mevzuatta öngörülen usul ve hükümlere uygun olarak tarafsız bir uzlaştırmacı aracılığı ile anlaştırmaları suretiyle bitirilmesidir*”¹².

6763 sayılı Kanun’un CMK m. 253/3’de yaptığı değişiklikle Cumhuriyet savcıları ve hakimlerin uzlaştırma yetkileri kaldırılmıştır. Uzlaştırma işlem-

¹⁰ 6763 sayılı Kanun’un 35. maddesi ile CMK m. 253 üncü maddesine eklenen 25. fıkraya göre: “*Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelik ile düzenlenir.*”

¹¹ 6763 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinde Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesine ilişkin yönetmeliğin Kanun’un yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 6 ay içinde çıkarılacağı düzenlenmiştir. Yönetmelik yürürlüğe girdikten sonraki altı ay içinde de uzlaştırmacı listelerinin oluşturulacağı belirtilmiştir. Adalet bakanlığı tarafından bu listelere uygun uzlaştırmacı görevlendirilmesi amacıyla bir ilan yapılacağı, ilan yapılınca kadar, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinde 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde öngörülen usule göre belirlenen uzlaştırmacılar görevlendirme yapılmasına devam edileceği ve bu uzlaştırmacıların görevlerini tamamlayacağı düzenlenmiştir. Dolayısı ile yeni yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarih olan 05.08.2017’ye kadar eski yönetmeliğin kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanmaya devam etmiştir.

¹² Özgenç, Nuri Berkay, s. 11.

leri bundan sonra sadece yetkili ve usulünce görevlendirilen uzlaştırmacılar tarafından yapılabilecektir. Uzlaştırma süreci sonunda tarafların uzlaşması durumunda; diğer bir deyişle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, suçtan doğan zararın giderilmesi hususunda anlaşması halinde, devlet ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçecektir¹³.

Uzlaştırma, mağdurun ceza muhakemesinde genellikle müşteki-tanık sıfatıyla sınırlandırılmış olan pasif rolünün değişmesi ve ceza muhakemesinde mağdurun konumunun güçlendirilmesi gerektiği¹⁴ düşüncesinden hareketle ortaya çıkmış bir kurumdur. Uzlaştırma mağdura, mağduriyetinin giderilmesi ve zararının karşılanması sürecine aktif ve eşit şartlarda katılma olanağı sunar. Bunun için mağdur ve fail yüzleştirilir. Bu süreçte mağdura, suçun kendisi için ifade ettiği anlamı tarif etme fırsatı tanınır ve suçun psikolojik sonuçlarıyla başa çıkmasına, yüzleşmesine imkan sağlanır. Ayrıca mağdur bu süreçte kişisel istek ve ihtiyaçlarını ortaya koyar. Failin mağdurla empati yapması ve ona verdiği zararı gidermesi beklenir¹⁵.

III. UZLAŞTIRMANIN AMACI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Uzlaştırma bir yönüyle ceza muhakemesine, diğer yönüyle suçun neticelerine ilişkin bir alternatif sunar¹⁶. Bu açıdan uzlaştırmacının amacı öncelikle; işlendiği iddia edilen suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında meydana gelen çekişmeyi bir uzlaştırmacının girişimiyle,

¹³ Osman Yaşar, Ceza Muhakemesi Kanunu Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu, C. 3, 5. Baskı, Ankara 2011, s. 3621; Soner H. Çetin, "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma (CMK. 253, 254, 255)", *TBBD*, S. 82, Y. 2009, s. 1, (s. 1- 33).

¹⁴ Michaelis, JA 2005, s. 828.

¹⁵ Michaelis, JA 2005, s. 829. Almanya'da uzlaştırmacının %74 oranında genç ve çocuk ceza hukukunda, %14 oranında genç ve çocukların yetişkinlerle birlikte işlediği suçlarda, %14 oranında da yetişkinlerin işlediği suçlarda uygulandığına ilişkin istatistik bilgisi için bkz. Kühne, kn. 259.2, s. 168.

¹⁶ Michaelis, JA 2005, s. 828.

ceza muhakemesi dışında çözmektir¹⁷. Ayrıca, zararının giderilmesi gibi yöntemlerle mağdurun veya suçtan zarar görenin tatmin edilmesi ve nihai olarak kamu davası sayısının azaltılarak yargının iş yükünün hafifletilmesi de uzlaştırmanın amaçlarındandır¹⁸.

Uzlaştırmanın hukuki niteliği konusunda öğretilerde farklı görüşler ortaya konmaktadır. Bir görüşe göre¹⁹ uzlaştırma; yaptırıma benzeyen ve davanın düşmesine yol açan bir kurumdur. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı, basit suçların işlenmesi ile bozulan kamu düzeni, uzlaştırma yoluyla “ taraflar barıştırılarak” yeniden ihdas edilir ve hukukun önemi pekişir²⁰. Mağdurun zararının karşılanmasıyla da adalet yeniden tesis edilir. Bu nedenle uzlaştırma yaptırım benzeri yeni bir kurumdur²¹.

Diğer bir görüşe göre ise uzlaştırma; CMK m. 253’te gösterilen suçlarda, tarafların olayla ilgisi olmayan bağımsız ve tarafsız bir üçüncü kişi önünde iradelerine uygun bir anlaşma yaparak ceza uyumsuzluğuna son vermeleridir²². Bu açıdan uzlaştırma, yargılama makamlarının denetimi altında bulunmakla birlikte, cezai bir uyumsuzluğu ceza muhakemesi hukukunun dışına çıkartır²³. Uzlaştırma teknik anlamda klasik bir soruşturma veya yargılama işlemi sayılmamaktadır²⁴. Uzlaşma sağlandığında ceza muhakemesi sona ermekle birlikte,

¹⁷ Dieter Dölling, “İşlenen Suç Nedeniyle, Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Ara Buluculuk (Meditation)”, Özet Çeviri: Sulhi Dönmezer, *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 2010 Özel Sayı 1, Uzlaşma, s. 18, (s. 18-21).

¹⁸ Çetin, s. 9; Muammer Ketizmen, “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2012, C. 2, S. 1, s. 3, (s. 1-10).

¹⁹ Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2016, s. 816.

²⁰ Michaelis, JA 2005, s. 828.

²¹ Yenisey/ Nuhoglu, s. 816.

²² Centel/ Zafer, s. 525.

²³ Seydi Kaymaz/ Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara 2007, s. 50.

²⁴ Uzlaştırmanın hukuki niteliği konusunda ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz. Özgenç, Nuri Berkay, s. 239 vd.; Kaymaz/ Gökcan, s. 50 vd.

uzlaştırma işlemi, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için yapılan muhakemenin yürütmesi bakımından zorunlu veya gerekli bir işlem değildir.

CMK m. 174/1-c gereğince, soruşturma dosyasından uzlaşmaya tabi olduğu açıkça anlaşılan işlerde uzlaştırma yoluna gidilmemiş olması iddianamenin iadesi nedenidir. Bu yönüyle uzlaştırma bir dava şartıdır²⁵. Ancak uzlaştırma sürecinin olumlu olarak uzlaşma ile sonuçlanması halinde, faili cezalandırma olanağı ortadan kalktığı için, uzlaştırmayı ceza ilişkisini düşüren bir kurum olarak nitelendirmek de mümkündür²⁶. Uzlaştırma, ceza muhakemesini engellemesi nedeniyle muhakeme hukukuna, faille devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirdiği için de maddi ceza hukukuna ilişkin özellikler taşıyan karma bir kurumdur. Bununla birlikte faille devlet arasındaki ceza ilişkisi, uzlaştırma neticesinde muhakemeye devam edilemediği, yani ceza ilişkisi usulü bir işlemle sona erdirildiği için, uzlaştırmanın muhakeme kurumu olma özelliği ağır basmaktadır²⁷.

Uzlaştırmanın hukuki niteliğinin belirlenmesi; uzlaştırmaya ilişkin kanunların zaman bakımından uygulanması ve lehe kanun uygulamasının yapıp yapılamaması bakımından önemlidir. Uzlaştırmanın karma nitelikli bir kurum olduğunu kabul eden yazarlardan bazıları; uzlaştırmaya ilişkin kanunların zaman bakımından uygulanmasında, maddi ceza hukuku kurallarının geçerli olduğu ve lehe kanun uygulamasının yapılabileceği görüşünü savunmaktadır²⁸. Buna karşın bizim de görüşlerine iştirak ettiğimiz diğer yazarlar ise; uzlaştırmanın ceza muhakemesi hukuku kurumu olma niteliğinin ağır bastığını, bu nedenle ceza muhakemesi hukuku kurallarının uzlaştırma açısından da geçerli olduğunu

²⁵ Centel/ Zafer, S. 525; Kaymaz/ Gökcan, s. 50; Cumhuriyet Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 6. Baskı, Ankara 2015, s. 93. Yenisey/ Nuhoğlu'na göre uzlaştırma teklif edilmesi yeni bir ceza muhakemesi şartıdır. Bkz. Yenisey/ Nuhoğlu, s. 595- 596;

²⁶ Centel/ Zafer, s. 525;

²⁷ Yener Ünver/ Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2016, s. 746; Centel/ Zafer, s. 525; Kaymaz/ Gökcan, s. 50-51; Özgenç, Nuri Berkay, s. 146.

²⁸ Kaymaz/ Gökcan, s. 146- 147; Özgenç, Nuri Berkay, s. 247.

kabul etmektedir²⁹. Zira, uzlaştırma süreci uzlaşma ve uzlaşmama gibi iki ihtimalli sonuçları olan bir süreçtir. Fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisi, ancak uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde sona ermektedir. Uzlaştırma süreci olumsuz sonuçlanırsa, ceza muhakemesine devam edilir ve faille devlet arasındaki ceza ilişkisi devam eder. Dolayısı ile uzlaştırmanın faille devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirdiği hipotezi eksik ve ancak neticenin uzlaşma ile sonuçlanması şartına bağlı bir hipotezdir. Uzlaşma, uzlaştırmanın kendisi değil uzlaştırma süreci sonucunda ulaşılmaması muhtemel iki neticeden yalnızca biridir. Uzlaştırma; uzlaşarak fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmeye potansiyelini de içinde barındıran, ancak olumsuz sonuçlanması halinde ise, faille devlet arasındaki ceza ilişkisine etkisi olmayan, ceza muhakemesi hukukuna ilişkin usulü bir işlemdir. Bu nedenle, uzlaştırmaya ilişkin kanun değişiklikleri söz konusu olduğunda; maddi ceza hukuku kurallarının uygulanmasına ilişkin “failin lehine olan kanunun uygulanması ilkesi” değil, ceza muhakemesi hukuku kurallarının uygulanmasına ilişkin “derhal uygulama ilkesi” geçerli olmalıdır³⁰.

Soruşturma veya kovuşturma devam ederken yürürlüğe giren veya değiştirilen uzlaştırma hükümleri dava açılmadan veya hüküm verilmeden önce derhal uygulanmalıdır. Kanun yolu aşamasındaki davalar açısından ise, uzlaştırmaya ilişkin kanun değişiklikleri tek başına bozma nedeni yapılamaz. Fakat, başka bir hukuka aykırılık nedeniyle bozulan dosya mahkemesine gönderilirse, uzlaştırmaya ilişkin hükümler dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin bozmadan sonra uygulama alanı bulmasının nedeninin, sanığın lehine olması değil, derhal uygulama ilkesi olduğu gözden kaçırılmamalıdır³¹.

²⁹ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku I, s. 63.

³⁰ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku I, s. 63.

³¹ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku I, s. 63.

Öte yandan, uzlaştırmaya ilişkin kuralların maddi ceza hukukundan ziyade ceza muhakemesi hukuku alanına ait olduğu, kanun koyucu tarafından da kabul edilmiştir. Kanun koyucu, 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrasını³² yürürlükten kaldırırken 5560 sayılı Kanun'un gerekçesinde, uzlaştırmaya bir usul hukuku kurumu olma niteliğini açıkça vurgulamıştır³³.

CMK m. 253'de 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler, kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 2.12.2016'dan itibaren, henüz hüküm verilmemiş tüm davalarda ve soruşturmalarda uygulanacaktır³⁴. Bu durumda, 6763 sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamına alınan tehdit (TCK m. 106/1), hırsızlık (TCK m. 141) ve dolandırıcılık (TCK m. 157) suçlarına ilişkin olarak henüz dava açılmamış veya hüküm verilmemişse, uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. Ancak kanun yolu aşamasında bulunan dosyalar, başka bir hukuka aykırılık bulunmadığı sürece, yalnızca uzlaştırmaya gidilmediği gerekçesiyle bozulmamalıdır.

Yargıtay ise uzlaştırma hükümlerinin uygulanması konusunda kazanılmış hak ve lehe kanun uygulaması yapılması gerektiği görüşündedir³⁵. Mahkemeye göre uzlaştırma kesinleşmiş hükümlerde dahi uygulanmalıdır³⁶. Ancak bu

³² Uzlaştırmaya ilişkin Türk ceza hukukundaki ilk düzenleniş biçimine benzer bir usul Alman ceza hukukunda da mevcuttur. Fail- mağdur uzlaştırmaya hem Alman Ceza Kanunu'nun 46a paragrafında, hem de Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 155a ve 155b paragraflarında düzenlenmiştir. Ancak Alman Ceza Kanunu §46a'da düzenlenen fail- mağdur uzlaştırmaya, Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen uzlaştırma kurumundan hem şartları, hem de neticeleri bakımından farklıdır.

³³ 5560 sayılı Kanunun gerekçesinde; "*Bir usul hukuku müessesesi olan uzlaştırma ile ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanununda ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır. Bu nedenle...*" TCK m. 73/8 hükmünün ilga edildiği ifade edilmiştir. Erişim: http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?_adf.ctrl-state=uebank1lu_4&pkanunlarno=48045&pkanunnumarasi=5560, Tarih: 16.09.2017.

³⁴ Uzlaştırmaya ilişkin karma niteliği nedeniyle lehe kanun uygulamasının yapılabileceği görüşü için bkz. Kaymaz/ Gökcan, s. 146.

³⁵ YCGK, E. 2007/4-200, K. 2007/219, T. 30.10.2007, Erişim: <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=194&t=30459>, Tarih: 30.01.2017.

³⁶ Y. 15. CD., E. 2017/36056, K. 2017/24664, T. 13.11.2017, Erişim: <https://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/>, Tarih: 10.2.2018: "*5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaşma, sadece samığa değil aynı zamanda ve öncelikle, mağdurun zedelenen hukukunun düzeltilmesine hizmet amacı gütmeye ve biçimi itibarıyla bir ceza yargılaması müessesesi olsa da, fail ile devlet ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi ceza hukuku-*

kabul, uzlaştırmanın; uyuşmazlığın olabildiğince erken bir aşamasında sona erdirilerek, yargının iş yükünün hafifletilmesi amacıyla³⁷ bağdaşmaz. Uzlaştırma hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasında lehe kanun uygulanması yargının iş yükünü hafifletmez, bilakis arttırır. Kesinleşmiş hükümlere de uzlaştırma hükümlerini uygulamak uzlaştırmanın temel mantığıyla bağdaşmaz. Zaten sona ermiş bir yargılamanın, yargılama makamları dışında barışçıl yollarla sona erdirilmesinden söz edilemez. Yargının kesin olarak karara bağlanmış olduğu bir meseleyi, uzlaştırmaya göndermek izaha muhtaçtır.

Cezanın infazına başlandıktan sonra uzlaştırmanın yapılabileceğinin kabul edilmesi, kanun koyucunun iradesine aykırıdır. Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında uzlaştırmanın nasıl yapılacağını ayrıntılı olarak düzenleyen kanun koyucu, hüküm kesinleştikten sonra uzlaştırma yoluna gidilip gidilmeyeceği konusunda bir düzenleme yapmamıştır. Kanun koyucunun bu konudaki susması, bilinçli bir susmadır ve kanun koyucunun hükmün kesinleşmesinden sonra uzlaştırmanın uygulanmasını istemediğini ortaya koyar. Kanun koyucu uzlaştırmanın kesinleşmiş hükümler hakkında da uygulanmasını istemiş olsaydı, bunu açıkça düzenlerdi. Uzlaştırmaya ilişkin hükümler ceza muhakemesi hukukuna ait olduğundan, burada lehe kanun uygulanması yapılamaz ve açık bir düzenleme olmadığı sürece kesin hükümler hakkında uygulanamaz.

Ayrıca infaza başlandıktan sonra uzlaştırma yoluna gidildiğinde, kesinleşmiş olan mahkumiyet faili uzlaşmaya zorlar. Bu da uzlaştırmanın gönüllü ve tarafların özgür iradelerine dayanması gereken bir uyuşmazlık çözüm yolu ol-

nu da ilgilendirmesi nedeniyle kesinleşmiş kararlar yönünden de uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiğinin anlaşılması karşısında; itirazın bu nedenlerle kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet bulunmadığından, kanun yararına bozmaya atfen düzenlenen ihbarnamedeki düşünce yerinde görülmekle, Tekirdağ 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 02.03.2017 tarih ve 2017/186 değişik iş sayılı kararının, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi gereğince BOZULMASINA, aynı maddenin 4. fıkrasının (a) bendi uyarınca müteakip işlemlerin itiraz merciiince yerine getirilmesine, hükümlü, bu suçtan cezaevine alınmışsa, İNFAZIN DURDURULMASINA, başka suçtan tutuklu veya hükümlü değilse bu suçtan derhal tahliyesi için ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına müzekkere yazılmasına...".

³⁷ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku I, s. 93.

duğu ilkesi ile bağdaşmaz. İnfaz aşamasındaki uzlaşmanın fail açısından gönüllü olması mümkün değildir, aksine zorunludur.

IV. UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

Uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi için belli bazı şartların birlikte gerçekleşmesi gerekir. Bunlar; muhakeme şartlarının gerçekleşmiş olması, şüpheli veya sanığın ceza ehliyetinin bulunması, mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır. Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için ayrıca; isnat edilen suçun uzlaştırma kapsamına giren suçlardan biri olması, yapılan soruşturma neticesinde suçun işlendiğine dair yeterli şüpheyi ulaşılması ve son olarakta uzlaştırma teklifinin taraflarca kabul edilmiş olması gerekir.

A. Muhakeme Şartlarının Gerçekleşmiş Olması

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için her şeyden önce fiilin soruşturulabilir veya kovuşturulabilir olması, diğer bir deyişle şikayet, izin, talep veya karar gibi muhakeme şartlarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir³⁸.

Şikayet; şikayete bağlı bir suçtan dolayı, şikayet hakkına sahip olan kişinin, yetkili mercilerden soruşturma ve kovuşturma yapılmasını istemesidir³⁹. Şikayete bağlı suçlarda uzlaştırma, ancak şikayet şartı gerçekleştiğinde uygulanabilir⁴⁰. Şikayet, usulüne uygun olarak yapılmış olmalıdır. Şikayet, usulüne uygun olarak gerçekleşmezse, suçun soruşturma ve kovuşturmasına başlanamayacağından, uzlaştırmaya konu olabilecek bir uyuşmazlıktan da bahsedilemez.

³⁸ 2. Grup Kitap Modülü, Erişim: <http://www.uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/grprplr/2grupkitap.pdf>, Tarih: 05.08.2017, s. 3.

³⁹ Bahri Öztürk/ Durmuş Tezcan/ Mustafa Ruhan Erdem/ Özge Sırma/ Yasemin F. Saygılar Kırtı/ Özdem Özeydın/ Esra Alan Akcan/ Efser Erden, "Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku", 9. Baskı, Ankara 2015, s. 46.

⁴⁰ Yenisey/ Nuhoglu, s. 816.

Şikayetin usule uygun olabilmesinin ilk şartı; şikayetin şikayet hakkına sahip olan kişiler tarafından yapılmasıdır. Şikayet hakkına sahip olanlar; suçun mağduru, suçtan zarar gören kişi veya bu kişileri temsil eden vekillerdir⁴¹. Suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramından daha geniş bir anlama sahip olup belirli bir suçla zarara veya tehlikeye uğratılan hak ve yararın sahibini ifade eder⁴².

Şikayet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan mümeyyiz küçükler bu hakkı tek başlarına kullanabilirler, mümeyyiz olmayanlar adına ise şikayet hakkı yasal temsilcileri tarafından kullanılır. Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili de şikayet hakkını kullanabilir⁴³.

Şikayetin usule uygunluğu bakımından diğer şart, altı aylık hak düşürücü süre içerisinde yapılmasıdır. Bu süre zamanaşımı süresini geçmemek şartıyla, fail ve fiilin öğrenildiği andan itibaren başlar (TCK m. 73/2). Şikayet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere beyanla yapılabilir CMK m. 158/5)⁴⁴.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarda, kural olarak şikayet şartı gerçekleşmeden şüpheli yakalanamaz veya ifade alma, sorgu, tutuklama gibi isnat teşkil eden işlemler yapılamaz⁴⁵. Ancak soruşturması ve kovuşturması şikayete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malullük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikayete bağlı değildir

⁴¹ Ünver/ Hakeri, s. 751.

⁴² Öztürk/ Tezcan/ Erdem// Sırma/ Kırıt/ Özeydin/ Akcan/ Erden, s. 48.

⁴³ Nuhoğlu, s. 89.

⁴⁴ Şikayet hakkı ve usulü konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç, Nuri Berkay, 309- 318.

⁴⁵ Centel/ Zafer, s. 529; Özgenç, Nuri Berkay, s. 307. Ancak TCK m. 73/1'de şikayete tabi suçlarda bu şart gerçekleşmeden soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı düzenlendiği için, öğretide şikayet şartı gerçekleşmeden delillerin toplanması veya muhafaza altına alınması dahil, hiçbir soruşturma işleminin yapılamayacağı görüşü de savunulmaktadır. Bkz. Ali Kemal Yıldız, "Uzlaşma- Şikayet İlişkisi", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, İstanbul 2010, Özel Sayı 1, s. 98- 99, (s. 93- 115). Aynı yönde bkz. İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Ankara 2015, s. 641.

(CMK m. 90/3). Yakalamadan sonra, şikayet hakkı sahibine veya şikayet hakkı sahibi birden fazla ise en azından birine şikayet hakkını kullanmak isteyip istemediği sorulur (CMK m. 96)⁴⁶.

Şayet suçun şikayete tabi bir suç olduğu soruşturmaya başlandıktan sonra anlaşılırsa, Cumhuriyet savcısının şikayet hakkı olanlara şikayetçi olup olmadıklarını sorması ve bu kişilerin şikayetçi olmaları halinde diğer şartlar da gerçekleşmişse, dosyayı uzlaştırma yapılmak üzere uzlaştırma bürosuna göndermesi gerekir⁴⁷. Şikayet hakkı kullanılmaz ise uzlaştırma yoluna gidilmeksizin kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmelidir.

Belli suçlarda devletin savcılığı dava açmaya mecbur bırakacak surette, mahsus makamları (kural olarak Adalet Bakanlığı) vasıtası ile yaptığı şikayete talep (istem) denir⁴⁸. İddia makamının sorması üzerine, ilgili kişinin bağlı bulunduğu devlet makamınca, belli suçlar bakımından kanunun koymuş olduğu engelin kaldırılması ise izin olarak ifade edilmektedir⁴⁹. İzin veya talebe bağlı suçlar bakımından izin veya talebin varlığı soruşturma şartı olduğundan, bu şartlar gerçekleşmediği takdirde soruşturma başlatılamayacağı için uzlaştırma hükümleride uygulanamaz⁵⁰. Diğer yandan muhakeme şartı gerçekleşmemiş olmasına rağmen başlamış bir soruşturmada yeterli şüpheye ulaşıldığından bahisle uzlaştırma süreci başlatılamaz. Soruşturma şartının yokluğu anlaşıldığında muhakemeye devam edebilmek için öncelikle bu şartın gerçekleşmesi beklenmelidir. Örneğin; gerekli olduğu halde izin alınmaksızın başlatılan soruşturmada yeterli delile ulaşıldığından bahisle uzlaştırma süreci başlatılamaz. Önce izin prosedürü işletilmeli gerekli izin alındıktan sonra uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır.

⁴⁶ Centel/ Zafer, s. 529.

⁴⁷ Özgenç, Nuri Berkay, s. 318.

⁴⁸ Yenisey/ Nuhoglu, s. 585.

⁴⁹ Yenisey/ Nuhoglu, s. 586.

⁵⁰ Modül, s. 3.

Karar şartı, milletvekilleri için geçerli bir kovuşturma şartıdır. Kovuşturma şartının gerçekleşmemiş olması soruşturmanın yapılmasına engel olmadığından, dokunulmazlığın kaldırılması kararı verilmeden önce soruşturma yapılabilecek, dolayısıyla bu aşamada uzlaştırma hükümlerinin uygulanması da mümkün olacaktır⁵¹. Ancak, kovuşturma aşamasına geçildikten sonra fiilin dokunulmazlık ve uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşılırsa; artık karar alınmaksızın kovuşturmaya devam edilemez ve uzlaştırma hükümleri uygulanamaz.

B. Şüpheli veya Sanığın Ceza Ehliyetinin Bulunması

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için fiilin soruşturulabilir olması tek başına yeterli değildir. Ayrıca şüpheli veya sanığın cezalandırılabilir olması, diğer bir deyişle (yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi) kusur yeteneğini ortadan kaldıran nedenlerin bulunmaması gerekir⁵². Kusur yeteneği bulunmayan hallerde sanığa ceza verilemez; yalnızca güvenlik tedbiri uygulanabilir. Uzlaştırma kurumu ise güvenlik tedbirinin değil ceza sorumluluğunun alternatifidir⁵³.

Fiili işlediği sırada 12 yaşını tamamlamamış küçükler ile 12 yaşını tamamlamış olup 15 yaşını tamamlamamış küçüklerden, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş olanların ceza sorumluluğu yoktur (TCK m. 31). Bu kişilerin işledikleri suçlarla ilgili olarak, uzlaştırma yoluna gidilemez, uzlaştırma hükümleri bu kişiler açısından uygulanamaz.

Aynı şekilde, fiili işlediği sırada 15 yaşını tamamlamamış sağır ve dilsizler ile 15 yaşını tamamlamış olup 18 yaşını tamamlamamış sağır ve dilsizlerden, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme

⁵¹ Modül, s. 4.

⁵² Nuri Berkay Özgenç, "Türk Hukukunda Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaştırma", *Legal Hukuk Dergisi*, İstanbul 2015, C. 13, S. 145, s. 51; Modül, s. 4.

⁵³ Özgenç, Nuri Berkay, "... Çocuklarda Uzlaştırma", s. 51, (s. 39-84); Modül, s. 4.

yeteneği yeterince gelişmemiş olanların ceza sorumluluğu yoktur (TCK m.33). Bu kişilerin işledikleri suçlar hakkında uzlaştırma hükümleri uygulanamaz.

Akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olanların ceza sorumluluğu yoktur (TCK m. 32/1). Bu kişiler hakkında da güvenlik tedbirlerine hükmedileceği için, işledikleri suçlarla ilgili olarak uzlaştırma hükümleri uygulanamaz.

Ceza sorumluluğunu kaldıran sebepler uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasına engel olurken, ceza sorumluluğunu azaltan sebeplerin varlığı uzlaştırmaya engel değildir. Bu nedenle ceza sorumluluğunu azaltan yaş küçüklüğü veya akıl hastalığı bulunsa bile uzlaştırma hükümleri uygulanabilir⁵⁴.

C. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

Uzlaştırma yalnızca mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olduğu suçlarda uygulanabilecek bir kurumdur (CMK m. 253/1). Diğer bir deyişle bir kamu hukuku tüzel kişisinin suçtan zarar gören olması halinde veya suçun mağdurunun toplumu oluşturan herkes olması halinde, uzlaştırma yoluna gidilemez⁵⁵.

3.7.2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5560 sayılı Kanun ile değişik 24. maddesinde Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uzlaştırmaya

⁵⁴ TCK m. 32/2'de; fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmuş olanlardan işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği gelişmiş olanlar için cezada indirim öngörülmüştür. Bu hüküm; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır (TCK m. 33). TCK m. 32/2'ye göre; akıl hastalığı nedeniyle bir kimsenin davranışlarını yönlendirme yeteneğinde meydana gelen azalma önemli derecede değilse cezasında indirimle gidilir. Bu haller soruşturmaya ve kovuşturmayla engel teşkil etmediği gibi uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasına da engel olmaz.

⁵⁵ A. Caner Yenidünya, "Son Düzenlemeler Işığında Uzlaştırma Kurumu (CMK. m. 253-255)", Erişim: www.hukukihaber.net, Tarih: 10.08.2017.

ilişkin hükümlerinin suça sürüklenen çocuklar hakkında da uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu durumda örneğin, devlet okulunda okuyan onaltı yaşında bir çocuk, okul malına zarar verdiğiğinde, bir kamu tüzel kişisi suçtan zarar gören olacağı için uzlaştırma yoluna gidilemez. Ancak aynı çocuk, özel bir okulda okuyor olsa ve okul malına zarar verse, uzlaştırma yoluna gidilebilir.

D. İsnat Edilen Suçun Uzlaştırma Kapsamına Giren Bir Suç Olması

5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrasında uzlaştırmanın yalnızca takibi şikayete bağlı suçlarda uygulanacağı düzenlenmişti⁵⁶. 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesinin TBMM'de kabul edilen ilk halinde ise uzlaştırma kapsamına giren suçlar sayılmamış, yalnızca uzlaştırma usulü gösterilmişti⁵⁷.

⁵⁶ 5560 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmadan önce TCK m. 73/8 şu şekildeydi: “Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması veya kovuşturulması şikayete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla, mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.”

⁵⁷ 5271 sayılı CMK m. 253'ün 4.12.2004 tarihinde TBMM'de kabul edilen ilk hali şu şekildeydi: “Uzlaşma Madde 253.- (1) Cumhuriyet savcısı yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağı verdiği hallerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.
(2) Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddi ve manevi zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararını gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanuni temsilcisine bildirilir.
(3) Mağdur, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülemez.
(4) Cumhuriyet savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesini barodan ister.
(5) Uzlaştırıcı, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bir defaya mahsus olmak üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zaman aşımı durur.
(6) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılamaz.
(7) Uzlaştırıcı, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde ilgili Cumhuriyet savcısına sunar.”

Ancak 6.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile CMK m. 253 değiştirilmiş ve maddenin yeni şeklinde uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir. Bu değişikliklerle, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçların yanında, CMK m. 253/1-b'de şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın bazı katalog suçlar uzlaştırma kapsamına alınmış; ancak soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırma yolu kapatılarak, uzlaştırmanın uygulama alanı sınırlandırılmıştı.

6763 sayılı Kanun ise; tehdit, hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarını da uzlaştırma kapsamına alarak katalog suçların sayısını arttırmış ve etkin pişmanlık kapsamına giren suçlarla ilgili sınırlamayı kaldırmıştır.

1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikayete Bağlı Suçlar

Türk Ceza Kanunu'nda yer alan soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar, CMK m. 253/1-a gereğince kural olarak uzlaştırma kapsamındadır. Ancak soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez (CMK m. 253/3). Örneğin, basit cinsel saldırı (TCK m. 102/1), reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK m. 104/1) veya cinsel taciz suçlarının (TCK m. 105) soruşturulması veya kovuşturulması şikayete bağlı olmasına rağmen, CMK m. 253/3'de yapılan açık düzenleme nedeniyle uzlaştırma konusu yapılması yasaktır.

Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ve takibi şikayete bağlı olduğu için uzlaştırma kapsamına giren suçlar şunlardır:

-TCK m. 86/2; etkisi basit tıbbi müdahale ile giderilebilir kasten yaralama,

(8) Zarar, uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde ve uzlaştırma işleminin giderleri, fail tarafından ödendiğinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir."

- TCK m. 89/1, 2, 3, 4; basit taksirle yaralama,
- TCK m. 89/1, bilinçli taksirle yaralama,
- TCK m. 106/1, 2.cümle; malvarlığına ilişkin tehdit,
- TCK m. 116/1, 2; konut dokunulmazlığını ihlal,
- TCK m. 117/1; cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, iş ve çalışma hürriyetini ihlal,
- TCK m. 123/1; kişilerin huzur ve sükununu bozma,
- TCK m. 125/1, 2, 3-b, 3-c; kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariç hakaret,
- TCK m. 130/1, 2; kişinin hatırasına hakaret,
- TCK m. 132/1, 2; haberleşmenin gizliliğini ihlal,
- TCK m. 133/1, 2, 3; kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması,
- TCK m. 134/1, 2; özel hayatın gizliliğini ihlal,
- TCK m. 144/1-a, 1-b; paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık,
- TCK m. 146/1; kullanma hırsızlığı,
- TCK m.151/1, 2; mala zarar verme (TCK m. 142/4 gereğince hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla işlenen mala zarar verme suçunun takibi şikayete bağlı değildir),

- TCK m. 154/1; hakkı olmayan yere tecavüz,
- TCK m. 155/1; güveni kötüye kullanma,
- TCK m. 156/1; bedelsiz senedi kullanma,
- TCK m. 159/1; bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık,
- TCK m. 160/1; kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf,
- TCK m. 209/1; açığa imzanın kötüye kullanılması,
- TCK m. 233/1; aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali,
- TCK m. 234/3; çocuğun kaçırılması ve alıkonulması,
- TCK m. 239/1, 2; ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması,
- TCK m. 342/2; yabancı devlet temsilcisine hakaret.

Öte yandan yağma ve nitelikli yağma suçları hariç malvarlığına yönelik suçlar, aralarında TCK m. 167/2’de gösterilen derecede yakınlık bulunan kişilere karşı işlendiğinde soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete bağlıdır⁵⁸. Bu durumda örneğin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden biri diğeri aleyhine veya haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden biri diğeri aleyhine, basit veya nitelikli hırsızlık veya dolandırıcılık suçlarını işlediğinde, suçun

⁵⁸ TCK m. 167/2’ye göre yağma ve nitelikli yağma hariç malvarlığına yönelik suçlar; “haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerinden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının zararına olarak işlenmesi” halinde soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete bağlıdır.

soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olacağından, uzlaştırma yoluna gidilebilir. Aynı şekilde aslında yetişkinler açısından uzlaştırma kapsamında olmayan TCK m. 163'te düzenlenmiş olan "karşılıksız yararlanma" suçunun 2. fıkrasında düzenlenmiş olan "telefon hatları ile frekanslarından veya elektromanyetik dalgalarla yapılan şifreli ve şifresiz yayınlardan sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan yararlanma" suçu da ayrı evlerde yaşayan kardeşler açısından takibi şikayete bağlı bir suçta dönüşür ve uzlaştırma kapsamına girer. Bu durumda örneğin, aynı apartmanda karşılıklı dairelerde oturan kardeşlerden biri, diğerinin rızası olmadan onun internet hattından yararlanırsa, uzlaştırma yoluna gidilebilir.

Ayrıca TCK m. 11/2 gereğince bazı suçlar vatandaşı tarafından yabancı bir ülkede işlendiğinde takibi şikayete bağlı hale gelebilmektedir. TCK m. 11/2'ye göre, aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezası gerektiren bir suç, Türk vatandaşı tarafından yabancı bir ülkede işlendiğinde muhakeme yapılması suçtan zarar görenin veya yabancı hükümetin şikayetine bağlıdır. Bu durumda bir Türk vatandaşı tarafından yabancı ülkede işlenen suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi ise ve suç için öngörülen cezanın aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezası gerektiriyorsa, uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin diğer şartlar da gerçekleşirse uzlaştırma yoluna gidilebilir⁵⁹.

Uzlaştırma teklifinin kabul edilmiş olması şikayetten vazgeçildiği anlamına gelmeyeceği gibi, şikayetin geri alınması da uzlaştırmanın kabul edildiği anlamına gelmez⁶⁰.

6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemiyordu. Bu düzenleme nedeniyle, aslında

⁵⁹ Centel/ Zafer, s. 528.

⁶⁰ Kaymaz/ Gökcan, s. 101.

uzlaştırmaya en elverişli suçlar olan malvarlığına karşı işlenen suçlar uzlaştırma dışında kalıyordu⁶¹. 6763 sayılı Kanun uzlaştırmamın kapsamını daraltan bu düzenlemeyi ortadan kaldırmıştır. Artık etkin pişmanlık kapsamında olan suçlar hakkında da uzlaştırma hükümleri uygulanabilir. Buna göre, TCK m. 168’de mala zarar verme, karşılıksız yararlanma, hırsızlık, dolandırıcılık veya güveni kötüye kullanma suçları bakımından etkin pişmanlık hükümlerinin öngörölmüş olması, uzlaştırma yoluna gidilmesine engel teşkil etmeyecektir.

2. Uzlaştırma Kapsamındaki Katalog Suçlar

CMK m. 253/1-b’de, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağılı olan suçlar dışında TCK’da yer alan bazı suçların da uzlaştırma kapsamında olduğı düzenlenmiştir. 6763 sayılı Kanun ile TCK m. 106’da düzenlenmiş olan tehdit, TCK m. 141’de düzenlenmiş olan hırsızlık ve TCK m. 157’de düzenlenmiş olan dolandırıcılık suçları uzlaştırma kapsamına alınarak CMK m. 253’ün uygulama alanı genişletilmiştir. Buna göre soruşturması ve kovuşturmasının şikayete bağılı olup olmadığına bakılmaksızın aşağıda yer alan suçlar uzlaştırma kapsamındadır:

TCK m. 86/1, kasten yaralama (3. Fıkroda yer alan nitelikli haller hariç),

TCK m. 88, kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi,

TCK m. 89/1, 2, 3 ve 4’de yer alantaksirle yaralama,

TCK m. 106/1, tehdit,

TCK m. 116/1, 2, 4, konut dokunulmazlığının ihlali,

⁶¹ Eski düzenlemeye ilişkin haklı eleştiriler için bkz. Nuhoglu, s. 88; Esra Akcan Alan, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına İlişkin Düzenlemeler”, *DEÜHFD*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 3962, (s. 3949- 3997).

TCK m. 141, hırsızlık⁶²,

TCK m. 157, dolandırıcılık,

TCK m. 234/1, 2, 3, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması.

TCK m. 239/1, 2, 3; ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi ve belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç TCK m. 239).

Re'sen kovuşturulan hırsızlık ve dolandırıcılık gibi suçların, CMK m. 253/1- b ile uzlaştırma kapsamına alınması, bu suçların takibini şikayete bağlı hale getirmez⁶³. Söz konusu suçlar re'sen kovuşturulmaya devam eder.

6763 sayılı Kanun ile genişletilmesine rağmen, uzlaştırma kurumunun kapsamı görece dardır ve genişletilebilir⁶⁴. Kanaatimizce re'sen kovuşturulan, ancak kanunda öngörülen cezaları hafif olduğu veya bireysel nitelik arz ettiği için uzlaştırma kapsamına alınması mümkün olan başka suçlar da vardır. Örneğin: TCK m. 243'te yer alan bilişim sistemine girme, TCK m.163'te yer alan karşılıksız yararlanma, TCK m. 97/1'de düzenlenmiş olan terk ve TCK m. 98/1'de yer alan yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçları uzlaştırma kapsamına alınabilir. Aynı şekilde TCK m. 245'te düzenlenmiş olan banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması suçu da uzlaştırma kapsamındaki suçlar kataloğuna eklenebilir.

⁶² Özbek'e göre; CMK m. 100/3 bağlamında işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeni var sayılabilecek suçlar arasında bulunan hırsızlık suçu ile ilgili olarak çoğu zaman otomatik tutuklama kararı verilmektedir. Hırsızlık suçunun basit şeklinin uzlaştırma kapsamına alınmış olması ile hırsızlık suçunda tutuklama nedeni varsayılabilmesi birbirine çelişmekte, dolayısıyla CMK m. 100/3'ün bu çerçevede gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bkz. Veli Özer Özbek, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Ceza Hukuku Dergisi*, Y. 11, S. 32, Aralık 2016, s. 8, (s. 7-28).

⁶³ Nuhoglu, s. 89. Yargıtay 2. Ceza Dairesinin, E. 2006/6919, K. 2007/899 ve 25.01.2007 tarihli kararı için bkz. Kaymaz/ Gökcan, s. 101.

⁶⁴ Özbek, Veli Özer, s. 25.

3. Özel Kanunlarda Yer Alan Suçlar

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/2’de; “*soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir*” şeklinde bir düzenleme yapılmıştır. Bu hükümden özel kanunlarda yer alan şikayete tabi suçların da uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşılmaktadır⁶⁵. Ancak özel kanunlarda yer alan ve re’sen kovuşturulan suçlara ilişkin olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi, kanunda açık bir düzenleme yapılmış olmasına bağlıdır.

Buna göre CMK m. 253 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan uzlaştırmaya ilişkin hükümler; mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması kaydıyla Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu⁶⁶, Sınai Mülkiyet Kanunu⁶⁷, Türk Ticaret Kanunu⁶⁸, Kooperatifler Kanunu⁶⁹ ve Çek Kanu-

⁶⁵ Feridun Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda ‘Uzlaştırma’ Hakkında Temel Bilgiler”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, İstanbul 2010, Özel Sayı 1, s. 15, (s. 7- 17); Yıldız, s. 114.

⁶⁶ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 71. maddesinin 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6 ve 2 numaralı fıkralarında yer alan manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz suçu ile 72. maddesinin birinci fıkrasında yer alan koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri takibi şikayete bağlı suçlardan olduğu için uzlaştırma kapsamına girmektedir.

⁶⁷ 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nun 30. maddesinin 1, 2 ve 3. fıkralarında yer alan marka hakkına tecavüze ilişkin suçların takibi şikayete bağlı olduğundan, bu suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

⁶⁸ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 62. maddesinin 1-a, 1-b, 1-c, 1-d fıkralarında düzenlenen suçların takibi şikayete bağlıdır. Bu nedenle söz konusu suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

⁶⁹ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 25. maddesinde yer alan suçların takibi şikayete bağlıdır. Bu nedenle bu suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

nu⁷⁰ gibi kanunlarda⁷¹ yer alan takibi şikayete bağlı suçlar hakkında da uygulanır⁷².

Öte yandan TTK m. 562/7'de, TTK m. 527'ye aykırı hareket edenlerin Türk Ceza Kanunu'nun m. 239 hükümlerine göre cezalandırılacağı düzenlenmiştir. TTK m. 527 anonim şirketlerin defter ve belgelerini görevleri nedeniyle inceleyen şahısların sır saklama yükümlülüklerini düzenlemektedir. Dolayısı ile TTK m. 527'deki suç açısından uzlaştırma hükümleri dolaylı olarak uygulama alanı bulur⁷³.

5941 sayılı Çek Kanunu'nun 15.7.2016 tarih ve 6728 sayılı Kanun'un 63. maddesi ile değişik m. 5/1'e göre, çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikayeti üzerine binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. 5941 sayılı Kanun'un 6. maddesinde etkin pişmanlık hükümleri yer alsa da 6763 sayılı Kanun ile etkin pişmanlık hükümleri uzlaştırmanın uygulanmasına engel olmaktan çıkartıldığı için, uzlaştırma hükümlerinin Çek Kanunu açısından da uygulanması mümkündür⁷⁴.

⁷⁰ 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 7. maddesinin 4 ve 5. fıkralarında yer alan suçların takibi şikayete bağlıdır. Bu nedenle bu suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

⁷¹ 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'un 66/1-a ve 1-b maddeleri ile 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 14/3 maddesinde yer alan suçlar da şikayete tabi olmaları nedeniyle uzlaştırma kapsamına girmektedir.

⁷² Yenisey, s. 15. Özel kanunlarda yer alan uzlaşma kapsamındaki suçlar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç, Nuri Berkay, s. 287 vd.

⁷³ Özgenç, Nuri Berkay, s. 297. Ancak TTK m. 563'te TTK m. 562'de yer alan suçların re'sen takip edileceği düzenlendiği için, TTK m. 562'de yer alan diğer suçlar uzlaştırma kapsamında değildir.

⁷⁴ Yargıtay Çek Kanunu ve uzlaştırmaya ilişkin CMK m. 253 hükümleri değiştirilmeden önce verdiği eski kararlarında karşılıksız çek suçları açısından uzlaştırmaya başvurmaya gerek olmadığı görüşünü savunuyordu. Bkz. YCGK E. 2005/ 10- 84, K. 2005/ 90, T. 5.7.2005. Bu dönemde Yargıtay'ın bu kararı kanunda açıkça öngörülme bir durumun yargı kararları ile oluşturulmaya çalışılmasının kanun koyucunun iradesine gölge düşürdüğü ve uzlaştırmının gönüllü olması nedeniyle taraflara bu yolu kapatmanın haklı dayanağı olmadığı gerekçesi ile eleştirilmiştir. Bkz. Özbek, *Uzlaştırma*, s. 306; Özgenç, Nuri Berkay, s. 299, dp. 308.

4. Suça Sürüklenen Çocuklar Bakımından Uzlaştırmanın Kapsamı

Kanun koyucu suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırmanın kapsamını genişletmiştir. CMK m. 253/1-c'ye göre; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulanacaktır.

Buna göre bir çocuğa isnat edilen suç; takibi şikayete bağlı suçlardan veya katalogda yer alanya da takibinin şikayete bağlı olup olmamasına bakılmaksızın hapis cezasının üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlardan biri ise (suçun mağdurunun ya da suçtan zarar göreninin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması kaydıyla) uzlaştırma yoluna gidilecektir girecektir.

Çocuklar açısından uzlaştırmaya tabi suçlarda, üst sınır hesaplanırken ilgili suç tipinin nitelikli hallerine ilişkin yaptırım da dikkate alınır. Dolayısıyla suçun nitelikli halinin yaptırımı 3 yıldan az hapis cezasını gerektiriyorsa, uzlaştırma yoluna gidilmesi mümkündür. Ancak cezanın üst sınırı belirlenirken haksız tahrik, yaş küçüklüğü gibi indirim sebepleri göz önünde bulundurulmaz⁷⁵.

Bu durumda; TCK m. 243'de yer alan bilişim sistemine girme, TCK m. 163'te yer alan karşılıksız yararlanma, TCK m. 97/1'de düzenlenmiş olan terk, re'sen kovuşturulan mala zarar verme (TCK m. 142/4 göndermesi ile TCK m. 151) ve TCK m. 98/1'de yer alan yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçları, suça sürüklenen çocuk açısından uzlaştırma kapsamındadır.

⁷⁵ Yenidünya, a. g. e..

5. Uzlaştırma Kapsamı Dışında Kalan Suçlar

CMK m. 253/3'te yer alan açık düzenleme gereğince soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez. Örneğin, reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK m. 104/1), basit cinsel saldırı (TCK m. 102/1), eşe karşı nitelikli cinsel saldırı (TCK m. 102/2, 2. cümle) veya cinsel taciz suçlarında (TCK m. 105) uzlaştırma yapılması mümkün değildir.

Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğine ilişkin düzenleme CMK m. 253/3'e 26.09.2009 tarih ve 5918 sayılı Kanun (m.8) ile girmiş olmasına rağmen, Yargıtay 14. Ceza Dairesi 06.10.2011 tarihinde hatalı bir şekilde, reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun şikayete bağlı olduğuna ve bu nedenle de uzlaştırma kapsamında olduğuna karar vermiştir⁷⁶.

Öğretide uzlaştırmanın cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar açısından da uygulanması gerektiğine ilişkin bir görüş⁷⁷ savunulmaktadır. Bu görüşü savunan yazarlara göre; cinsel suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mağdurun menfaatinde. Zira, mağdur yargılama sürecinde beden muayenesi gibi usul işlemleri nedeniyle sürekli bir travma yaşar. Uzlaştırma müzakereleri gizli olduğundan, mağdur uzlaştırma yoluyla bu tür travmalara karşı korunur. Uzlaştırma yoluyla mağdurun yaşadığı travmayı kısa sürede atlatması sağlanabilir⁷⁸.

Cinsel suçlarda uzlaştırmanın genel olarak mağdurun menfaatine olduğunu savunan bu görüşe⁷⁹ iştirak etmek mümkün değildir. Bu görüş ortaya ko-

⁷⁶ Y. 14. CD., E. 2011/246, K. 2011/507, T. 06.10.2011, Erişim: <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14cd-2011-246.htm&kw='2011/246'#fm>, Tarih: 20.12.2017.

⁷⁷ Özbek, *Uzlaştırma*, s. 297, dp. 25.

⁷⁸ Özbek, *Uzlaştırma*, s. 297, dp. 25.

⁷⁹ Özbek, *Uzlaştırma*, s. 297, dp. 25.

narken, cinsel suçun takibinin şikayete bağlı olup olmaması veya mağdurun çocuk veya yetişin olması arasında bir ayrım yapılmamaktadır. Ancak, öğretilerde son derece isabetli bir şekilde belirtildiği üzere, cinsel suçlarda mağdura uzlaştırma teklifinde bulunulması dahi, insan onurunu zedeler⁸⁰. Ayrıca cinsel suçlarda uzlaştırma denemeleri başka suçların işlenmesine de neden olabilir⁸¹. Soruşturma veya kovuşturma işlemlerinin mağdur üzerindeki travmatik etkilerinden korunmak için uzlaştırma teklifinin kabul edileceği yaklaşımı, uzlaştırmanın kişinin özgür iradesine dayanması ve gönüllü olması ilkeleri ile de çelişir. Mağdur psikolojik veya toplumsal baskıdan kurtulmak veya ceza muhakemesi işlemlerinden kaçınmak için uzlaşmayı kabul ediyorsa, orada gönüllülüğünden veya özgür iradede söz edilemez. Mağduru uzlaşmaya sevk eden saik, suçtan kaynaklanan maddi veya manevi zararının giderilmesi olmalıdır. Cinsel suçlarda ise suçtan kaynaklanan zararın uzlaştırma yoluyla giderilmesine çalışılması çok daha büyük ahlaki ve toplumsal sorunlara yol açar. Zira, böyle bir durumda cinsel ilişkinin satın alınması gibi durumlarla karşı karşıya kalınabilir. Örneğin takibi şikayete bağlı olan “reşit olmayanla cinsel ilişki” suçunda, mağdur para karşılığı⁸² veya evlenme vaadi ile hatta belki, ailesi tarafından evlenmeye zorlandığı için uzlaştırma yapılabilir. Böyle bir uygulamanın yaratacağı sakıncaları göz ardı etmek mümkün değildir. Bu nedenle CMK m. 253/3’de şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün cinsel suçların uzlaştırma kapsamı dışında bırakılması son derece isabetli olmuştur.

Suçta sürüklenen çocuklar tarafından, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektiren cinsel dokunulmazlığa karşı bir suç işlendiğinde, uzlaştırma hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı hususuna ayrıca de-

⁸⁰ Ayşe Nuhoğlu, “Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar”, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul 2005, s. 284, (s. 281- 284).

⁸¹ Hamide Zafer, “Ceza Hukukunda Fail- Mağdur Uzlaşması (TCK m. 73/8)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2, İstanbul Aralık 2006, s. 140, (s. 117- 140); Özgenç, Nuri Berkay, s. 301.

⁸² Bu sakıncalar konusunda haklı eleştiri için bkz. Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma/ Kırıt/ Özyaydın/ Akcan/ Erden, s. 852.

ğınmek gerekir. Kanun koyucu CMK m. 253'ün 1. fıkrasında uzlaştırmanın kapsamını belirlemiş, aynı maddenin 3. fıkrasında ise bu kapsam dışında kalan halleri düzenlemiştir. Uzlaştırmanın kapsamına ilişkin bu sınır hem yetişkinler hem de suça sürüklenen çocuklar için getirilmiştir. Cinsel suçlardaki uzlaştırma yasağının çocuklar açısından herhangi bir istisnası bulunmamaktadır. Bu nedenle Yargıtay'ın cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardaki uzlaştırma yasağının, suça sürüklenen çocuklar için geçerli olmadığı⁸³ yönündeki kanuna aykırı kararına, katılmak mümkün değildir.

Uzlaştırmanın kapsamını daraltan diğer bir düzenleme de CMK m. 253/3'ün 2. cümlesinde yer almaktadır. Buna göre; uzlaştırma kapsamındaki bir suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan bir başka suçun, birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma hükümleri uygulanmaz. Örneğin, taksirli bir hareket ile bir kişinin ölümüne bir kişinin de yaralanmasına neden olunması durumunda, taksirle yaralama suçu (TCK m. 89) uzlaştırma kapsamında olmasına rağmen, taksirle öldürme suçu (TCK m. 85) uzlaştırma kapsamında olmadığından uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Aynı şekilde, hırsızlık amacıyla mala zarar verme suçunun işlenmesi halinde de normalde takibi şikayete bağlı olan mala zarar verme suçu, TCK m. 142/4 gereğince re'sen kovuşturulan bir suça dönüştüğü ve uzlaştırma kapsamı dışına çıktığı için, hırsızlık suçu açısından da uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır. Kanaatimizce bu problemin aşılması ve mala zarar verme suçunun şikayete tabi olmaktan çıktığı hallerde dahi uzlaştırma kapsamında kalabilmesi için, TCK m. 151, TCK m. 253/1-b'de yer alan katalog suçlara eklenebilir.

⁸³ Y. 5. CD., E. 2006/2773, K. 2008/4612, T. 15.5.2008, Erişim: <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=5cd-2006-2773.htm&kw='20062773fm>, Tarih: 18.11.2017: "Sanığın suç tarihindeki yaşı ve lehe kanun değerlendirmesinde 5237 sayılı TCK.nun 103/1. maddesinde öngörülen cezanın alt sınırının 3 yıl olduğu gözetilerek 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı, uzlaşmanın bir kovuşturma şartı olduğu ve suç tarihindeki lehe yasa ile müstesap hak hükümleri nazara alınarak öncelikle uzlaştırma işlemi yapılması gerektiğinin gözetilmemesi" bozma gerekçesi yapılmıştır.

CMK m. 253/3'ün 2. cümlesinde yer alan hüküm, kanun koyucunun uzlaştırmanın kapsamının ve uygulamasının genişletilmesi yönündeki iradesine aykırılık teşkil etmekte, dolayısıyla bu hükmün kaldırılması gerekmektedir⁸⁴. Ayrıca söz konusu düzenleme uygulamada da sorun yaratmaktadır. Zira bazı savcılıklarda, biri uzlaştırma kapsamında kalan, diğeri ise uzlaştırma kapsamında olmayan iki suç birlikte işlendiğinde, mağdur aynı kişi ise uzlaştırma yoluna gidilmediği; mağdurların farklı kişiler olması halinde ise, dosyaların ayrılarak, uzlaştırma kapsamında kalan suç açısından uzlaştırma yoluna gidildiği aktarılmaktadır⁸⁵. Örneğin, A'nı B'yi sopayla dövmesi ve bu esnada da hakaret veya tehdit suçlarını işlemesi halinde, hakaret ve tehdit suçları uzlaştırma kapsamında olmalarına rağmen, silahla yaralama suçu uzlaştırma kapsamında olmadığı için, bu suçlar açısından da uzlaştırma yoluna gidilmemektedir. Ancak A'nın B'ye karşı sopayla yaralama, aynı anda C'ye karşı ise hakaret veya tehdit suçlarını işlendiğinde, dosyaların ayrıldığı ve C'ye karşı işlenen suçlar açısından uzlaştırma yoluna gidildiği uzlaştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.

Yargıtay'ın da kimi kararlarında kabul ettiği⁸⁶ bu uygulamanın kanuna aykırı olduğunu düşünmekteyiz. Zira kanun koyucu mağdur noktasında bir ayırım yapmayarak "birlikte işlenen" suçlara uygulanmak üzere bu hükmü ihdas etmiştir. Ancak kanuna uygun bir şekilde uygulansa dahi, CMK m. 253/3'ün 2. cümlesinde yer alan hüküm uzlaştırma müessesesinin mahiyetiyle örtüşmemektedir ve kaldırılması gerekir. Zira bu hükmün ihdasının arkasında yatan asıl neden olduğunu düşündüğümüz: "*uzlaştırma kapsamında olmayan suç varsa ve*

⁸⁴ Özbek, Veli Özer, s. 11.

⁸⁵ Bu husus uzlaştırmacı eğitimleri sırasında, özellikle savcılık kalemlerinde çalışan uzlaştırmacılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir.

⁸⁶ Y. 15. CD., E. 2017/35486, K. 2017/22946, T. 13.11.2017, Erişim: <https://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/>, Tarih: 10.2.2018: "... hükümlünün yeni kanun ile birlikte uzlaşma kapsamına alınan dolandırıcılık suçu yanında kapsam dışında kalan sahtecilik suçunu da işlemiş olması nedeniyle uzlaşma yoluna gidilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek karar verilmiş ise de; hükümlünün şikayetçiler ..., ..., ... ve ...'e karşı eylemlerinde, sadece basit dolandırıcılık suçuyönünden yargılama yapıldığı, sahtecilik suçunun ise şikayetçi ...'a yönelik eylemde işlendiği, her bir şikayetçiye yönelik eyleminin birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiği ...".

dosyanın uzlaştırma yoluyla kapanması mümkün değilse, uzlaştırma yoluna hiç gidilmesin” anlayışı, uzlaştırmanın barışçıl bir çözüm yolu olmasını göz ardı eden ve uzlaştırmayı yalnızca iş yükünün azaltılmasında bir araç olarak gören zihniyetin tezahürüdür. Oysaki uzlaştırma müessesesinde ön planda tutulması gereken amaç; iş yükünün azaltılması değil, uyuşmazlığın mağdur ve şüphelinin iradesi doğrultusunda barışçıl bir yöntemle çözülmesi olmalıdır.

Bununla beraber; birlikte işlenen suçların hepsi uzlaştırma kapsamına giriyorsa, uzlaştırma hükümleri bütün suçlara uygulanır. Örneğin; her biri uzlaştırma kapsamında olmak üzere yaralama, hakaret ve tehdit suçları birlikte işlendiğinde, her bir suç için uzlaştırma yapılır. Aynı şekilde hırsızlık ve konut dokunulmazlığının ihlali suçları birlikte işlendiğinde de uzlaştırma yapılabilir. Esasen konut dokunulmazlığının ihlali suçu hırsızlık amacıyla işlendiğinde, tıpkı mala zarar verme suçu gibi şikayete bağlı olmaktan çıkar ve re’sen kovuşturulan bir suça dönüşür. Ancak CMK m.253/1-b’de şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın konut dokunulmazlığının ihlali suçunun uzlaştırma kapsamında olduğu açıkça belirtildiği; yani konut dokunulmazlığının ihlali suçu katalog suçlar arasında sayıldığı için, TCK m. 116 her durumda uzlaştırma kapsamındadır. Hırsızlık suçu da aynı maddede katalog suçlar arasında sayıldığından iki suç birlikte işlense bile, her biri için ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilebilir.

Uzlaştırma kapsamına giren bir suç ile bu kapsama girmeyen bir suçun birlikte işlendiği ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hallerde, bu kararın (itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi suretiyle) kesinleşmesi üzerine kapsama giren suçla ilgili olarak uzlaştırma hükümleri uygulanır (Yönetmelik m. 10/3). Benzer şekilde biri uzlaştırma kapsamına giren diğeri girmeyen iki suç dolayısıyla yürütülen kovuş-

turma sonunda, uzlaştırma kapsamına girmeyen suçla ilgili olarak beraat kararı verilirse, diğer suça uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi gerekir⁸⁷.

Ön ödemeye tabi suçlar, uzlaştırmanın kapsamı dışında kalır. Kanun koyucu TCK m. 75/1'de önödemenin uygulanacağı suçları, uzlaştırma kapsamı dışında kalan suçlarla sınırlandırmıştır. TCK m. 75/1 gereğince yalnızca para cezası gerektiren veya yukarı sınırı altı ayı geçmeyen ve uzlaştırma kapsamı dışında kalan suçlarda önödeme hükümleri uygulanabilir. Bir suç uzlaştırma kapsamında ise, o suça ilişkin olarak artık önödeme hükümlerinin uygulanması ve o suç hakkında önödemeye müracaat edilmesi mümkün değildir⁸⁸. Yani önödeme kapsamına giren bir suç uzlaştırma kapsamına girebilir, ancak uzlaştırma kapsamına giren bir suç önödeme kapsamına girmez.

E. Yapılan Soruşturma Neticesinde Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüpheye Ulaşılmaması

Bir suçun işlendiğinden haberdar olan yetkili merciler, derhal soruşturmaya başlamalıdır. Cumhuriyet savcısı soruşturma neticesinde, şüphelinin suçta işlendiğine dair yeterli delile ulaşır ve suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu tespit ederse, dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir (CMK m. 253/4). Suçun işlendiği hususunda yeterli delile ulaşılamazsa, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmemelidir. Kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi halinde Cumhuriyet savcısı doğrudan kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermelidir. Diğer bir deyişle toplanan deliller itibarıyla kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi gereken hallerde, uzlaştırma yoluna gidilemez⁸⁹.

⁸⁷ Özbek, Veli Özer, s. 12.

⁸⁸ Ünver/Hakeri, s. 757; Yenisey/Nuhoğlu, s. 824. Uzlaştırmanın başarısız olması ve önödemenin mümkün olması durumunda önödemeye ilişkin hükümlerin uygulanabileceğine ilişkin görüş için bkz. Özbek, Veli Özer, s. 26.

⁸⁹ Özbek, Veli Özer, s. 13.

Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi, taraflara uzlaştırma teklifinde bulunulması veya uzlaştırma teklifinin taraflarca kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir (CMK m. 253/8). Uzlaştırma süreci başlamış olsa dahi Cumhuriyet savcısı soruşturmaya devam etmelidir.

F. Tarafların Uzlaştırma Teklifini Kabul Etmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4'e göre; uzlaştırma yapılabilmesi için, taraflara uzlaştırma teklif edilmeli ve taraflar bu teklifi üç gün içerisinde kabul etmelidir. 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce uzlaştırma teklifi Cumhuriyet savcısı veya onun talimatı üzerine adli kolluk görevlileri tarafından yapılıyordu. Ancak 6763 sayılı Kanun'dan sonra uzlaştırma teklifi yalnızca uzlaştırma bürosunca görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yapılabilir (CMK m. 253/4). Konuya ilişkin detaylı açıklamaya aşağıda uzlaştırma teklifi başlığı altında yer verilmiştir.

V. UZLAŞTIRMA USULÜ

A. Uzlaştırma Bürosu

6763 sayılı Kanun'un hakim, Cumhuriyet savcısı ve kolluk görevlilerini uzlaştırma süreci dışına çıkartması, uzlaştırmacının ceza muhakemesi dışında bağımsız, sivil ve alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olması açısından önemli bir adımdır. CMK m. 253'ün eski halinde yer alan, Cumhuriyet savcısının uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi bir avukatı veya hukuk öğrenimi görmüş birini de uzlaştırmacı olarak görevlendirebileceğine ilişkin 9. fıkrası 6763 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bundan sonra Cumhuriyet savcıları veya mahkemeler tarafından uzlaştırma yapılmayacak, dosyalar uzlaştırmacı görevlendirilmek üzere uzlaştırma bürolarına gönderilecektir. 6763 sayılı Kanun CMK m. 253'ün 24. fıkrasını da değiştirmiştir. Yeni düzenlemeye

göre, her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulacak ve bu bürolarda yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilecektir.

B. Dosyanın Büroya Gönderilmesi ve Kayıt

Bir suçla ilgili olarak soruşturma yapan Cumhuriyet savcısı, suçun uzlaştırma kapsamına girdiğini tespit eder ve söz konusu suçla ilgili iddianame düzenlemek için yeterli şüphe oluşturacak delil toplarsa, dosyayı “gönderme kararı” ile birlikte uzlaştırma bürosuna gönderir (Yönetmelik m. 10/2).

Uzlaştırma kapsamına giren bir suç ile bu kapsama girmeyen bir suçun birlikte işlendiği ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hallerde, bu kararın (itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi suretiyle) kesinleşmesinden sonra, uzlaştırma kapsamındaki suç hakkındaki dosya da uzlaştırma bürosuna gönderilir (Yönetmelik m. 10/3).

Hakkında uzlaştırma bürosuna gönderme kararı verilen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işleminden sonra uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşer. Dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcısı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır (Yönetmelik m. 10/4).

C. Dosyanın İncelenmesi ve İade Kararı

Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından ön incelemesi yapılır. Uzlaştırma bürosundan sorumu Cumhuriyet savcısı, soruşturma savcısının büroya gönderdiği dosyadaki suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığını ve “yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delillerin toplanıp toplanmadığını” araştırır. Bu hususlarda bir eksiklik görmesi halinde, dosyayı “iade kararı” ile soruşturma bürosuna iade eder (Yönetmelik m. 11).

Esasen bu inceleme ile amaçlanan, soruşturma işlemleri tamamlanmadan uzlaştırma yoluna gidilmesine engel olmaktır. Uzlaştırma prosedürünün soruşturma işlemlerini aksatmaması ve özellikle delillerin kaybolmaması için, toplanması gereken bütün deliller toplandıktan ve kamu davası açmak için yeterli şüphe oluşturacak delile ulaşıldıktan sonra uzlaştırma yoluna gidilmelidir. Bu nedenle söz konusu ön inceleme titizlikle yapılmalıdır.

D. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi

Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısının büroya gönderilen dosya üzerinde yaptığı ön inceleme neticesinde; suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu ve suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delillerin toplandığını tespit etmesi halinde, uzlaştırmacı görevlendirilir. Uzlaştırmacı görevlendirmesi uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayıyla, Daire başkanlığı tarafından belirlenen listeden yapılır (Yönetmelik m. 12/1).

Uzlaştırmacı sicilineve uzlaştırmacı listelerine yalnızca avukatlar ve hukuk öğrenimi görmüş kişiler kayıt yaptırabilir (CMK m. 253/24). Uzlaştırmacı siciline kayıt olabilmek için avukatlar yönünden baroya kayıtlı olma şartı getirilmiştir. Hukuk öğrenimi görmüş olanlar açısından ise; üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olma veya programlarında hukuk ya da hukuk bilgisine yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olma şartı aranmaktadır⁹⁰ (Yönetmelik m. 48/2-ç).

⁹⁰ Özbek'e göre; "hükümde yer alan hukuk öğrenimi görmüş kişiler ifadesinin ne anlama geldiği belirsizdir. Yasakoyucunun böyle bir ifadeye yer vermekle hukuk fakültesi mezunu olmayanlara da uzlaştırmacı olabilme imkanı vermek istediği söylenebilir ise de kanımızca bu ifade bu amaca ulaşmak bakımından yeterli değildir. Zira ülkemizde hukuk fakülteleri dışında hukuk öğrenimi veren bir kurumun olduğunu kabul etmek hukuk fakültelerini anlamsızlaştırır. Eğer amaç hukuk fakültesi mezunu olmayanlara bu yolu açmak ise (yapılması gereken) dolambaçlı ve hukukten sorunlu ifadeler yerine açıkça bu kişileri saymak olmalıdır. Bizce kanundaki bu ifade avukatlar ve avukat olmayan hukuk fakültesi mezunları şeklinde anlaşılmalıdır..." Bkz. Özbek, Veli Özer, s. 21.

Hukuk fakültesi dışındaki alanlardan mezun olanların, uzlaştırmacı siciline kayıt başvurusunda bulunurken “not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneğini” başvuru dilekçesine eklemeleri gerekmektedir (Yönetmelik m. 48/2-b). Ancak not döküm belgesinin ne şekilde inceleneceğine ilişkin yönetmelikte açık bir düzenleme yapılmamıştır. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, uzlaştırmacı eğitimi izni verdiği kurumlara göndermiş olduğu yazıda⁹¹; Hukuk Fakültesi mezunlarının yanı sıra, sayılan hukuk derslerinden en az ikisini görmüş olmak şartıyla; Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Fakültesi ve İşletme Fakültesi mezunlarının da uzlaştırmacı eğitimine başvurabileceğini belirtmiştir. Söz konusu iki ders; “anayasa hukuku, ceza hukuku genel hükümler, ceza hukuku özel hükümler, ceza muhakemesi hukuku, hukuk başlangıcı/ hukuka giriş/ hukukun temel kavramları/ temel hukuk, ticaret hukuku, iş hukuku, borçlar hukuku” derslerinden ikisi olabilir.

Kanaatimizce not dökümünde en az üç hukuk dersi aranmalı ve bunlardan en az biri ceza hukuku veya ceza muhakemesi hukuku dersi olmalıdır. Çünkü uzlaştırmacının uzlaştırma işlemlerini gereği gibi yerine getirilebilmesi için ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunun temel kavramlarına vakıf olması gerekmektedir. Ayrıca sayılan derslere ilişkin toplam ders saati gibi objektif bir kriter belirlenmesi ve böylece sicile kayıta eşitliğin ve yeknesaklığın sağlanması da son derece isabetli olacaktır.

Diğer yandan uzlaştırmacı siciline kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğin mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır (Yönetmelik m. 48/4). Örneğin; 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu’nun 48. maddesinin 4. fıkrasında hakim ve savcılarının kanunda belirlenenen başka, resmi veya özel hiçbir görev

⁹¹ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü’ne gönderilen, 05.10.2017 tarih, 38360930-050-0017-2017-E.5462471 sayılı yazı.

alamayacakları, kazanç getirici faaliyette bulunamayacakları düzenlenmiştir⁹². Bu hüküm karşısında hakim ve savcıların görevlerine devam ettikleri sürece, uzlaştırmacı siciline kayıt yaptırmaları mümkün değildir. Kanaatimizce, kendi özel mevzuatlarında engel bir düzenleme olmadığı sürece, kamu görevlileri uzlaştırmacı olarak görev yapabilir. Uzlaştırma, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 28'e göre; tüccar veya esnaf sayılmayı gerektirecek bir faaliyet olmadığından, kamu görevlileri açısından ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma yasağı kapsamında değerlendirilmemelidir. Yönetmelikte açık bir hüküm bulunmamakla birlikte⁹³, kamu görevlilerinin uzlaştırmacı olarak görev yapmalarının önünde kanuni bir engel olmadığını düşünmekteyiz.

Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması halinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılır (Yönetmelik m. 12/2). Hakimin davaya bakamayacağı haller (CMK m. 22) ile hakimin reddi sebepleri (CMK m. 24, 25) uzlaştırmacının görevlendirilmesi sırasında dikkate alınır (CMK m. 253/10; Yönetmelik m. 28). Dolayısıyla uzlaştırmacı suçtan kendisi zarar görmüşse; sonradan kalksa bile şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar görenle arasında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi varsa; taraflardan birinin kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise; taraflardan biriyle arasında evlatlık ilişkisi varsa; bu kişilerle arasında üçünü derece dahil kan hısımlığı varsa; evlilik sona ermiş olsa bile bu kişilerle arasında ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa; aynı soruşturma veya dava dosyasında savcı, adli kolluk görevlisi, müdafii veya vekil olarak görev yapmışsa; soruşturma veya dava konusu ile ilgili olarak tanık veya bilirkişi olarak dinlenmişse, uzlaştırmacı

⁹² 26 Şubat 1983 tarih ve 17971 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m. 48/4'e göre: "*Hakim ve savcılar, kanunlarda belirlenenlerden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar, kazanç getirici faaliyetlerde bulunamazlar.*"

⁹³ Yönetmelik m. 48/3-g'de yer alan "*Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak*" hükmü kamu görevlilerinin de sicile kayıt olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

olarak görev yapamaz. Uzlaştırıcının taraflardan biriyle yakın arkadaşlık veya ticari ilişki içinde olması gibi tarafsızlığını şüpheye düşüren bir nedenin bulunup bulunmadığı da görevlendirme esnasında dikkate alınmalıdır.

Uzlaştırıcı görevlendirildikten sonra, uzlaştırma bürosu personeli dosyanın uzlaştırıcıya tevdi edildiğini telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla taraflara bildirir (Yönetmelik m. 12/3, m. 40). Bu husus uzlaştırma çağrısında bulunmak üzere taraflarla ilk kez iletişime geçen uzlaştırıcının kimliğinin doğrulanması bakımından önemlidir.

Soruşturma aşamasında görevlendirilen uzlaştırıcıya, dosyada yer alan ve Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülen belgelerin birer örneği verilir (CMK m. 253/11)⁹⁴. CMK m. 254/1'de kovuşturma aşamasında suçun uzlaştırma kapsamına girdiğinin anlaşılması halinde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderileceği düzenlenmiştir. Ancak uzlaştırma bürosuna dosyanın tamamı gönderilmez. Kovuşturma aşamasında dosyadaki belgelerden hangilerinin uzlaştırma bürosuna gönderileceğine yani uzlaştırıcıya verileceğine hakim karar verir (Yönetmelik m. 22/3). Uzlaştırıcıya verilmesi gereken belgeler; özellikle şüpheli ve mağdur ifadeleri, trafikte meydana gelen olaylarda kaza tespit tutanakları, kasten veya taksirle yaralama suçlarında hastane raporları ile uzlaştırma için gerekli olması halinde tanık beyanlarıdır. Verilen belgelerin yeterli olmadığına kanaat getiren uzlaştırıcı, diğer belgeleri Cumhuriyet savcısından veya mahkemeden talep edebilmelidir⁹⁵.

⁹⁴ Yenisey/ Nuhoglu'na göre; tarafsız ve bağımsız olan uzlaştırıcının görevi maddi meseleyi halletmek değildir. Bu nedenle dosya içeriğini hiç bilmemelidir. Bkz. Yenisey/ Nuhoglu, s. 829.

⁹⁵ Çetin, s. 24.

E. Uzlaştırma Teklifi⁹⁶

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaştırma teklifinde bulunur. Uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlüdür. Görevinin icrasını kısmen de olsa başka bir kimseye bırakamaz (Yönetmelik m. 7/11).

Şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaştırma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır (CMK m. 253/4; Yönetmelik m.29/1). Çocuklar uzlaşma iradelerini yasal temsilcinin onayı ile açıklayabilir⁹⁷. Bu süreçte çocuğun on sekiz yaşını doldurması ve reşit olması halinde; velayet yetkisi ortadan kalkacağından, uzlaştırma işlemleri reşit olan şahsın kendisiyle yürütülür.

Uzlaşma, mağdurun zararının giderilmesi konusunda fail açısından borç doğuran bir işlemdir. Medeni Kanun m. 16/1 gereğince temyiz kudretine sahip küçükler ve kısıtlılar kendilerini borç altına sokan bir işlemi yalnızca yasal temsilcilerinin rızasıyla yapabilirler⁹⁸. Bu nedenle uzlaştırma teklifinin reşit olmayanların yasal temsilcilerine yapılması isabetli olduğu gibi, teklifin kabul veya reddinde de yasal temsilcinin onayı önemlidir. Uzlaştırma teklifinin kabul veya reddine ilişkin çocuk ile yasal temsilcinin iradelerinin çatışması halinde ise, kanaatimizce yasal temsilcinin çocuğun menfaatlerini gözeten iradesine üstünlük tanınmalıdır. Dolayısıyla, çocuk uzlaştırma teklifini reddetse bile, uzlaştır-

⁹⁶ Söz konusu işlem Kanun'un 253. maddesinin 4, 5, 8, 16 ve 21. fıkralarında "uzlaşma teklifi", aynı maddenin 25. fıkrasında ise "uzlaştırma teklifi" olarak ifade edilmiştir. Uzlaştırmacı tarafından taraflara iletilen teklifin uzlaştırma sürecine katılımı sağlamak amacıyla yapılması nedeniyle "uzlaştırma teklifi" ifadesinin daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle çalışmalarımızda söz konusu işlem "uzlaştırma teklifi" olarak ifade edilmiştir.

⁹⁷ Kaymaz/ Gökcan, s. 143.

⁹⁸ Uzlaşmanın sağlanması halinde, edimin kim tarafından yerine getirileceği uzlaşma raporunda açıkça gösterilmelidir. Zira maddi bir edim belirlendiğinde, edimin yerine getirilmemesi halinde İİK m. 38 gereğince ilam niteliğinde olan uzlaşma raporu ile çocuğun kanuni temsilcisi aleyhine icra takibi yapılabilir.

ma çocuğun menfaatlerine daha uygun ise, kanuni temsilcisi teklifi kabul edebilir.

Bununla birlikte, uzlaştırma teklifinin çocuğun kanuni temsilcisine yapılması, çocuğun uzlaştırma süreci dışına çıkartıldığı anlamına gelmez. Uzlaştırma süreci ve neticesi çocuğu yakından ilgilendirdiğinden, müzakerelerin her safhasında çocuğun da görüşü alınmalı ve süreç onun durumuna göre şekillendirilmelidir⁹⁹.

Kanunda uzlaştırma teklifinin reşit olmayan kişilerin kanuni temsilcilerine yapılacağı açıkça düzenlenmiş, ancak kısıtlılar ve ayırt etme gücü bulunmayanlar konusunda sessiz kalınmıştır. Söz konusu eksiklik yönetmelikle giderilmiştir. Yönetmeliğin 29. Maddesinin 1. fıkrasına göre; çocuklarda olduğu gibi şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kısıtlı olması ya da mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücünün bulunmaması durumunda da uzlaştırma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır.

Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde vekaletnamede özel yetki varsa vekile de uzlaştırma teklifinde bulunulabilir (Yönetmelik m.29/2).

Uzlaştırmacı uzlaştırma teklifini tarafları davet ederek, onlarla yüz yüze görüşerek, sözlü olarak yapmalıdır. Sözlü teklif uzlaştırmacının mahiyeti, uzlaşmanın ve uzlaşmamanın hukuki sonuçları ile uzlaştırmacının ve tarafların süreçteki rolü ve tarafların hakları açıklanarak yapılır. Uzlaştırmacı bu açıklamaları yaptıktan sonra, teklifte bulunduğu tarafa yönetmelik ekinde yer alan EK-4'deki "uzlaşma teklif formunu" imzalatır.

Bununla birlikte uzlaştırmacı uzlaştırma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yolu ile de yapabilir (CMK m. 253/4). Tebligat, istinabe veya

⁹⁹ Özgenç, Nuri Berkay, "... Çocuklarda Uzlaşma", s. 72.

SEGBİS aracılığı ile uzlaşma teklifi, uzlaştırma bürosu aracılığı ile yapılacaktır (Yönetmelik m. 29/3). Uzlaştırmacının kendi başına tebligat yapması veya hızlı posta hizmetlerini kullanması mevzuata aykırıdır. Tebligat, istinabe veya SEGBİS aracılığı ile uzlaştırma teklifi yapma yetkisi yalnızca uzlaştırmacıya verildiği için uzlaştırma bürosunda görevli bulunanlar veya Cumhuriyet savcısı, taraflara kendiliğinden tebligat yoluyla uzlaşma teklifinde bulunamaz. Diğer yandan, uzlaştırma teklifi bir soruşturma işlemi olmadığından, davete icabet edilmemesi durumunda ilgililerin zorla getirilmesi mümkün değildir¹⁰⁰.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma teklifinde bulunmak için taraflara ulaşmakta zorlanıyorsa, uzlaştırmadan beklenen fayda sağlanamaz. Zira uzlaştırma uyuşmazlığın hızlı ve barışçıl yolla çözülmesi amacıyla getirilmiş bir kurumdur. Taraflara ulaşamaması ihtimali dikkate alınarak CMK m. 253/6'da özel bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre; *“resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma yada başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcilerine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.”*

Uzlaştırma müzakerelerine geçilebilmesi, uzlaştırma teklifinin taraflarca kabul edilmesine bağlıdır. Taraflar hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın, tamamen özgür iradeleri ile uzlaştırma teklifini kabul etmelidir¹⁰¹. Teklif öncesinde taraflar hakları, uzlaştırmacının hüküm ve sonuçları konusunda aydınlatılmalıdır. Söz konusu aydınlatma CMK m. 253/5 gereğince uzlaştırmacı tarafından yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaştırma teklifinde bulunurken öncelikle taraflara; hakları, uzlaştırmacının mahiyeti, uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları

¹⁰⁰ “... uzlaşma kurumunun bir “soruşturma işlemi” olmaması ve uzlaşma kurumunun tarafların iradeleriyle gerçekleştirebilecekleri bir yasal barış yolu olması nedeniyle, kanun koyucunun, uzlaşma hükümlerinin teklifi ya da uygulanabilmesi amacıyla kişilerin zorla getirilmesine izin vermediği anlaşılmaktadır...” Y. 4. CD., E. 2006/9889, K. 2007/970, T. 31.01.2007, aktaran: Kaymaz/Gökcan, s. 50, dp. 19.

¹⁰¹ Kaymaz/ Gökcan, s. 141.

(Yönetmelik m. 5/5), uzlaştırma sürecinde kendisinin ve tarafların rolleri, yükümlülükleri ve uzlaştırma sürecinin nasıl işleyeceği konusunda bilgi verir (Yönetmelik m. 5/8). Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, tarafların uzlaştırma kurumunu yeterince anlayamamaları ve teklifi reddetmeleri sonucunu doğurur. Öte yandan uzlaşmanın hukuki sonuçlarını tam olarak anlamadan uzlaşmayı kabul eden mağdur veya suçtan zarar gören de ileride suça konu olay nedeniyle tazminat talep edememek gibi önemli hak kayıpları ile karşı karşıya kalabilir. Bu tür hak kayıplarına ve yeni mağduriyetlere neden olmamak için, uzlaştırmacı tarafları aydınlatma yükümlülüğünü titizlikle yerine getirmelidir.

Uzlaştırma iki taraflı bir işlemdir. Teklifin taraflarca veya kanuni temsilcilerince kabul edilmesi ile uzlaştırma yoluna girilir. Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için; mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir (Yönetmelik m.7/3).

Mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi şartı; bir suç nedeniyle birden çok kişinin mağdur veya suçtan zarar gören olması durumunda geçerlidir. Esasen birden fazla suç olduğu halde, suçların içtimaı hükümlerince tek ceza verilmesi gerekse dahi, her bir suç bağımsız olarak varlığını koruyacak, her suç için uzlaştırma hükümleri ayrı ayrı uygulanacaktır (Yönetmelik m. 7/4). Dolayısıyla yönetmeliğin 7. maddesinin 3. fıkrası ancak suçun konusunun aynı olması ve bu konunun birden fazla kişiye ait olması hallerinde uygulama alanı bulur¹⁰². Örneğin; hırsızlık suçunda suçun konusu olan eşyanın birden fazla kişiye ait olması, konut dokunulmazlığını ihlal suçunda konutta birden fazla kişinin yaşaması gibi durumlarda ortada tek bir suç olmasına ve bu suç aynı olmasına karşın birden çok mağdur bulunduğu için çalı-

¹⁰² Mustafa Ruhan Erdem/Ferda Eser/Pelin Pakize Özşahinli, 6763 Sayılı Kanuna ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine Göre Güncellenmiş 100 Soruda Uzlaştırma, Uzlaştırmacının Elkitabı, 2. Baskı, Ankara 2017, s. 142.

nan malın veya konut hakkına sahip olanların hepsi uzlaştırma teklifini kabul etmelidir.

Diğer yandan taksirle yaralama suçunun bir fiille birden fazla kişiye karşı işlendiği hallerde, TCK m.89/4 gereğince tek bir ceza öngörülmesine rağmen her bir suç için ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilir. Aynı şekilde bir fiille birden fazla kişiye karşı hakaret suçunun işlendiği hallerde aynı neviden fikri iştime hükümleri uygulanıp tek ceza verilecek olmasına rağmen her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilir.

Olayda birden fazla fail olduğunda ise, uzlaştırma teklifini bazılarının kabul edip, diğerlerinin reddetmesi önemli değildir. Uzlaştırma teklifini hangi fail veya suç ortağı kabul etmişse, müzakereler onunla yürütülür ve olumlu sonuçlanması halinde uzlaşmanın sonuçları onun hakkında hüküm doğurur¹⁰³. Konuya ilişkin CMK m. 255’de özel bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre; aralarında iştirak iradesi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

Taraflar uzlaştırma teklifini kabul edebilecekleri gibi, ret de edebilirler. Uzlaştırma teklifinin reddi açık veya zımni olabilir. Zımni ret kanunda iki yerde düzenlenmiştir. İlk olarak, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören kendisine uzlaştırma teklifinde bulunulduktan sonraki üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır (CMK m. 253/ 4). İkinci zımni ret kararı ise CMK m. 253/13’de düzenlenmiştir. Buna göre; uzlaştırma teklifi kabul edilmesine ve müzakerelere başlanmış olmasına rağmen, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşma reddedilmiş sayılır. Ancak müzakereye katılmayan tarafın haklı bir mazereti varsa, uzlaşmayı reddetmiş sayılmaz.

¹⁰³ Metin Feyzioğlu, “Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi”, *Uğur Alacakaptan’a Armağan*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 207, C. I, İstanbul 2008, s. 336, (s. 331- 337).

Uzlaşmayı reddetmiş sayılma, müzakereye katılmama konusunda haklı bir mazeretin bulunmaması ile sınırlanmıştır (Yönetmelik m. 31).

Uzlaştırma teklifinin kabulü şüpheli ya da sanığın suçu ikrar ettiği anlamına gelmez. 5560 sayılı kanun öncesinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın suçu ve suçtan doğan sorumluluğu kabul etmesi gerekmekte ve suçun kabul edilmesi ikrar ile aynı anlama gelmekteydi¹⁰⁴. 5560 sayılı kanunla birlikte uzlaştırma kurumuna yabancı olan¹⁰⁵ failin suçun kabullenmesi zorunluluğu kaldırılmış; suçun uzlaştırma kapsamında olması ve soruşturma sonunda yeterli şüpheye ulaşılması durumunda uzlaştırma yoluna gidileceği düzenlenmiştir. Ancak uzlaştırma teklifini kabul eden şüpheli veya sanığın suçu ikrar ettiği yönündeki algı halen devam etmektedir. Bu durum şüpheli veya sanıkların uzlaştırma yerine, mağdurun şikayetinden vazgeçmesini sağlama yolunu tercih etmelerine neden olmaktadır¹⁰⁶.

Şüpheli esasen isnat edilen fiille hiçbir ilgisi olmadığı yahut bir ilgisi bulunmakla birlikte gerçekleştirdiği fiil, bir suç tipine uygun olmamasına rağmen, ceza yargılamasına muhatap olmamak için uzlaştırma teklifini kabul etmiş olabilir. Yalnızca ceza yargılamasında sanık olmanın bile kişilerin lekelenmesine yol açabileceği göz önüne alındığında, masum kişilerin de ceza tehdidinden veya isnadın duyulmasından çekinerek uzlaştırma yoluna gidebileceği kabul edilmelidir. Diğer yandan soruşturma aşamasında yeterli şüpheye ulaşıldıktan sonra uzlaştırma teklifi yapılmaktadır. Ortada kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı olmadığı halde, sırf alternatif çözüm yollarından birine yönelmesi nedeniyle

¹⁰⁴ Erdener Yurtcan, CMK Şerhi, 3. ve 4. Yargı Paketlerine Göre Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Ankara 2013, s. 1253. Alman ceza muhakemesi hukukunda ise fail mağdur uzlaştırması için suçun koşulsuz ikrarı kategorik olarak aranmasa da şüphelinin fail veya suç ortağı olduğunu kabul etmesi gerekmektedir. Bkz. Michaelis, JA 2005, s. 830.

¹⁰⁵ Veli Özer Özbek/ Koray Doğan/ Pınar Bacaksız / İlker Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Ankara 2015, s. 939.

¹⁰⁶ Yenedünya, a. g. e..

şüphelinin suçu ikrar ettiğinin kabulü masumiyet (suçsuzluk) karinesinin ve lekelenmeme hakkının ihlaline sebebiyet verir.

Uzlaştırma teklifinin şüpheli veya sanık tarafından kabul edilmiş olması hakim vicdani kanaatini de etkileyebilir. Bu nedenle uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması durumunda, özellikle şüpheli veya sanığın uzlaştırma teklifini kabul edip etmediğinden hakim haberdar olmaması önemlidir. Diğer yandan uzlaştırma teklifi kabul edilir ve müzakereler uzlaşma ile sonuçlanırsa, uzlaştırmacı hazırlayacağı raporda yalnızca ne surette uzlaşıldığına ilişkin ayrıntılı bilgi vermeli, müzakereler sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara yer vermemelidir (Yönetmelik m. 25/2).

Uzlaştırma teklifinin ne zaman yapılacağı hususunda yönetmelikte önemli bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre; fiilin (suçun) işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden uzlaştırma teklifi yapılamaz (Yönetmelik m. 12/5) Kanaatimizce taraflar arasındaki çekişmenin ve husumetin azalması için bir bekleme süresi öngörülmesi isabetli olmuştur. Olayın sıcaklığı geçmeden yapılacak bir teklif kuvvetle muhtemel reddedilecek ve uzlaştırmmanın bir kez sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir (CMK m. 253/18). Yönetmelikte yer alan bir aylık süre geçmeden evvel uzlaştırma teklifi yapılır ve reddedilirse, usulüne uygun bir uzlaştırma işlemi olmadığından CMK m. 253/18'in uygulanmamalı ve tekrar uzlaştırma yoluna gidilebilmelidir.

Ayrıca 18.01.2013 tarih ve 28532 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği”nin 35. maddesinin 3. fıkrasında da özel bir uzlaştırma teklif süresi öngörülmüştür. Bu düzenlemeye göre; bu kanun ve yönetmelik gereğince alınması gereken veya alınmış bir koruyucu veya önleyici tedbir kararı söz konusu olduğunda, kararın alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında

uzlaşma önerilemez. Söz konusu düzenlemeden 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu veya önleyici tedbir alınmasını gerektiren durumlarda uzlaştırma teklifi yapmak için öngörülen soğuma süresinin, tedbirin uygulanmasına son verilinceye kadar uzayacağı anlaşılmaktadır.

Uzlaştırma teklifi uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının bulunduğu uzlaştırma teklif formunda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak bir nüshasının kendisine verilmesi suretiyle yapılır. Bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiği ve uzlaştırma teklifinde bulunduğu ilişkin imzalı formun örneği uzlaştırma evrakı içine konulur (Yönetmelik m.29/5).

Uzlaştırma, taraflara iletişim araçları ile ulaşamazsa, teklif formunu vermek suretiyle uzlaştırma bürosuna başvurur. Bundan sonra, taraflara yapılacak açıklamalı uzlaştırma teklifi uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapılır (Yönetmelik m. 29/6).

Yönetmelikte uzlaştırma teklifinin yanında bir de uzlaştırma çağrısı düzenlenmiştir. Buna göre; uzlaştırma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanarak da yapılabilir. Ancak bu çağrı uzlaştırma teklifi anlamına gelmez (Yönetmelik m.29/7). Bu çağrının yapılmasında herhangi bir sınırlama olmadığından birden çok kez yapılabilir. Tarafların çağrıya uymaması ve davete icabet etmemesi uzlaştırma teklifinin reddedildiği anlamına gelmez.

F. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yürütülmesi

Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazeret olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde,

ilgili taraf uzlaştırmayı kabul etmemiş sayılır (Yönetmelik m.31/1). Uzlaştırmada taraflarının müzakerelere bizzat katılması şart koşulmamış ancak taraflardan birinin kendisi veya temsilcisinin müzakere süreçlerine katılmaması zımni ret olarak değerlendirilmiştir.

Müzakere süreci içerisinde, tanışma, bilgi toplama, problemleri sınırlama, tarafların tekliflerini belirleme, teklifler üzerinde müzakere, uzlaşmaya varma, raporun düzenlenmesi gibi aşamalar vardır¹⁰⁷. Uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce uzlaştırmacı; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma sürecini ve sonuçlarını, kendisinin ve tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini ve gizlilik yükümlülüğünü açıklayarak tarafların uzlaştırma sürecini anlamasını sağlamakla yükümlüdür (Yönetmelik m. 5/8).

Uzlaştırma süresi içinde birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırmacı müzakerelerde izlenecek yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir. Cumhuriyet savcısı müzakerelerin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla uzlaştırmacıya talimat verebilir (CMK m. 253/14; Yönetmelik m. 31/2).

Müzakerelerde uzlaştırmacı, tarafların hepsiyle aynı anda bir araya gelebileceği gibi bir kısmı ile de toplantı yapabilir. Kural olarak müzakerelerin yüz yüze yürütülmesi gerekir. Bu hem tarafların birbirlerini anlaması hem de uzlaştırmacının uzlaştırma kabiliyetini kullanabilmesi ve tarafları süreci olumlu sonuçlandırmaya ikna edebilmesi bakımından önemlidir. Ancak tarafların ortak müzakereye yanaşmaması veya ortak müzakerenin mümkün olmaması halinde uzlaştırmacının taraflarla ayrı ayrı görüşmesi de mümkündür (Yönetmelik m.31/3). Bunun yanında, ihtiyaç duyulması halinde müzakereler görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir (Yönetmelik m.31/4). Bu yöntem özellikle tarafların farklı şehirlerde oturması ve ortak top-

¹⁰⁷ Detaylı bilgi için Bkz. Özgenç, Nuri Berkay, s. 362-367.

lantı yapılmasının zor olduğu hallerde müzakerelerin yürütülmesi bakımından önemlidir.

Uzlaştırmanın tarafsız olması kadar tarafsız görünmesi de önem arz eder. Bu nedenle, zorunluluk olmadıkça müzakereler her iki tarafın da katılımıyla yapılmalıdır. Şayet ortak müzakere sırasında, uzlaştırma için zorunlu görülür ve taraflardan biriyle özel görüşme yapılırsa, o tarafın kayırıldığı intibasını uyandırmamak için diğeriyle de özel bir görüşmenin yapılması yahut evvelce yapılan özel görüşmenin sebebinin diğere tarafa anlatılması yerinde olacaktır.

Taraflardan biri tutuklu ise; görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, uzlaştırıcı ile tutuklu, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanları başkalarının duymayacağı ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak görüştürülür. Bu kişilerin uzlaştırıcı ile yazışmaları denetime tâbi tutulmaz¹⁰⁸.

Uzlaştırmanın taraflarından birinin hükümlü olması durumunda ise; uzlaştırma yoluna gidilmesi ve hükümlünün rıza göstermesi durumunda, görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, uzlaştırıcı ile hükümlü olan taraf, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların duyulamayacağı ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak görüştürülür¹⁰⁹. Diğer yandan, infaz kurumunda bulunan tarafa tebligat yapılması gerekiyorsa tebligatın ikametgah adresine değil ilgilinin bulunduğu cezaevine yapılması gerekir¹¹⁰.

¹⁰⁸ 17.06.2005 tarih ve 25848 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, m. 19/3 (Ek fıkra: RG- 13/9/2017- 30179).

¹⁰⁹ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, m. 20/5 (Ek fıkra: RG- 13/9/2017- 30179).

¹¹⁰ Y. 5. CD., E. 2017/35162, K. 2017/21683, T. 30.10.2017, Erişim: <https://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/>, Tarih: 10.2.2018: “Somut olayda uzlaştırıcı tarafından söz konusu tebligatın sanığın ikamet adresine yapılmaya çalışıldığı, oysa ki sanığın Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunduğu, bu nedenle teb-

Müzakereler sırasında uzlaştırmacı aktif bir dinleyici olmalı, tarafları dinlerken olumlu ve uzlaşmaya yarar noktaları tekrar etmeli, yanlış anlaşılmalara engellemeye çalışmalı, karşı tarafın duymasında fayda gördüğü noktaları vurgulamalıdır. Sonraki aşamada tarafların anlaşamadıkları noktaları belirlemeli, bunları azaltmaya çalışmalı, (kendisi çözüm üretmemeli) tarafların çözüm üretmesine yardımcı olmalıdır¹¹¹. Çözüm üretilmesine yardımcı olmak; yönetmelikte sayılan edimlerin taraflara hatırlatılması şeklinde olabileceği gibi, talebi reddeden tarafa kendisinin bir teklifinin olup olmadığı sorulması şeklinde de olabilir.

Uzlaştırma müzakereleri; (a) adliye binalarında bu iş için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, (b) kamu kurum ve kuruluşlarında bu iş için ayrılan yerlerde, (c) tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, (ç) tarafların menfaatlerine uygun ve kendilerini güvende hissedecekleri bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirilebilir (Yönetmelik m. 35/1). Adliyelerde uzlaştırma için ayrılan yerlerin yetersiz olması uzlaştırma kurumunun önündeki önemli engellerden biridir. Taraflar adliye dışındaki ortamlarda kendilerini güvende hissetmeyebilir. Ayrıca kafeterya gibi aleni yerlerde gerçekleştirilen müzakerelerde gizlilik ilkesi tam anlamıyla hayata geçirilemez. Bu nedenle uzlaştırma müzakerelerinin yürütüleceği fiziki ortamların bir an evvel hazırlanması kurumun sağlıklı işlemesi açısından önem arz etmektedir.

Kanaatimizce kamu görevlilerinin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmeleri halinde, prensip olarak uzlaştırma görüşmeleri kamu görevlisinin asli görevi olan kamu hizmetini yürüttüğü yerlerde ve mesai saatleri içinde yapılmamalıdır. Kamu görevlisi olan uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakerelerini ancak mesai saat-

ligatın hükümlünün bulunduğu cezaevine yapılması gerektiği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden 5271 Sayılı CMK'nu 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması”.

¹¹¹ Yenisey/ Nuhoglu, s. 830.

leri dışında ve sunduğu asli kamu hizmetini aksatmayacak şekilde yapabilir. Zira uzlaştırma faaliyetleri kamu görevinin aksamasına neden olursa, kamu görevlisinin idari ve cezai sorumluluğu doğar. Ancak mesai saatleri dışında ve kurum amirinin izni olmak kaydıyla, kamu görevlisi uzlaştırma kamu görevini ifa ettiği iş yerinde bulunan uygun mekanlarda uzlaştırma müzakeresi yapabilir.

Uzlaştırmanın aynı zamanda baroya kayıtlı bir avukat olması halinde, tarafların kabul etmesi şartıyla müzakereler avukatın bürosunda yapılabilir (Yönetmelik m. 35/1-c). Avukat uzlaştırmacılar dışında asli mesleklerini kendi bürolarında yürüten diğer uzlaştırmacılar da tarafların kabul etmesi halinde, uzlaştırma müzakerelerini kendi bürolarında yürütebilirler.

Uzlaştırmacı uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır (CMK m. 253/12). Bu süre yeterli olmazsa, durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurur. Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla, uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir (Yönetmelik m. 17/1, m.24). Uygulamada bu sürelerin düzenleyici süre olarak değerlendirildiği; bazı uygulayıcılar tarafından kanuni süre aşılmış olsa dahi uzlaştırma işlemlerinin devam ettirildiği görülmektedir. Kanaatimizce CMK m. 253/12’de düzenlenen otuz gün ve yirmi günlük süreler hak düşürücü süredir¹¹². Bu süreler sonunda taraflar arasında uzlaşma sağlanamamış ise, artık müzakerelere devam edilmemeli, uzlaştırmacının başarısızlıkla sonuçlandığına ilişkin rapor düzenlenerek, uzlaştırma bürosuna teslim edilmelidir. Şayet uzlaştırma işlemleri için süre yeterli değilse, kanun koyucu süreleri yeniden değerlendirmelidir.

¹¹² Yönetmelik m. 18/5, son cümle: “(Cumhuriyet savcısının)edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17 nci maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir.” Bu hüküm sürelerin hak düşürücü süre olarak ihdas edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya başka bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. Aksi kararlaştırılmamışsa gizlilik hususundaki bu yükümlülük taraflar, müdafiler ve vekiller için de geçerlidir. Bu nedenle müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanıklık yapamaz (Yönetmelik m.32/1, 2, 3).

Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir disiplin veya ceza soruşturması, kovuşturması ya da davasında delil olarak kullanılamaz (CMK m. 253/20). Ancak daha önce mevcut bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların delil olarak kullanılmasını engellemez (Yönetmelik m.32/3, 4). Bu noktada uzlaştırma işlemlerine başlamadan evvel tüm delillerin toplanmış olmasının önemine bir kez daha işaret etmek gerekir. Zira daha evvel toplanmamış olan bir delilin uzlaştırma sürecinde gündeme getirilmesi, bu delilin yasak delil sayılmasına sebebiyet verecektir.

G. Edimin Konusu

Uzlaştırma süreci sonunda belirlenebilecek edim hususunda gerek kanun gerekse yönetmelik hukuka ve ahlaka uygun olma şartı dışında bir sınırlama getirmemiştir. Yönetmeliğe göre aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçı veya bunlar dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başkaca bir edim kararlaştırılabilir; “(a) maddi veya manevi zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi, (b) mağdur veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddi veya manevi zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi, (c) bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması, (ç) mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle

yerine getirilmesi, (d) topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması, (e) mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi (Yönetmelik m. 33/1).”

Yeni yönetmelik önceki düzenlemeden farklı olarak tarafların herhangi bir edim belirlemeksizin uzlaşmalarına da imkan tanımıştır (Yönetmelik m. 33/2). Uzlaştırma kurumu ile çekişmenin sonlandırılmasının hedeflendiği göz önüne alındığında, tarafların uzlaştırma müzakereleri neticesinde birbirlerini anlaması ve bir karşılık olmaksızın mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın uzlaşması durumunda ceza verilmesine yer olmayacağı açıktır. Diğer bir deyişle uzlaşmanın bir edim karşılığında yapılması bir zorunluluk olarak algılanmamalıdır. Önemli olan, taraflar arasındaki çekişmenin sonlanması ve barışın sağlanmasıdır.

H. Uzlaştırma Raporu

Müzakerelerin olumlu sonuçlanması durumunda uzlaştırmacı, tarafların imzalarını içeren raporda, ne şekilde uzlaşıldığını ayrıntılı olarak açıklar. Raporunda tarafların edimleri ayrı ayrı ve şüpheye/tereddüte yer bırakmayacak ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde yazılır. Uzlaştırmacı taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı, UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder (Yönetmelik m. 18/1, 2, m.25/1, 2). Taraf sayısından bir fazla olarak düzenlenecek olan raporun bütün nüshalarının taraflarca ıslak imza ile imzalanması gerekir. Zira CMK m. 253/19 gereğince, uzlaştırma raporu yetkili merci tarafından onaylandıktan sonra 2004 sayılı İcra İflas Kanununun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belge niteliği kazanacaktır.

Uzlaştırma yoluna soruşturma evresinde gidilmişse, büro soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu

Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar. Savcı uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu ve belgeyi onaylayarak soruşturma dosyasında muhafaza eder. Şayet savcı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmadığını veya edimin hukuka ve ahlaka uygun olmadığını belirlerse, gerekçesini de yazarak raporu onaylamaz. Rapor, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylanmamışsa, uzlaştırma sürelerine uymak koşuluyla edimin değiştirilmesi uzlaştırmacıdan istenebilir (Yönetmelik m.18/3, 4, 5).

Uzlaştırma yoluna kovuşturma evresinde gidilmişse, büronun mahkemeye gönderdiği dosya ve rapor üzerinde yukarıdaki inceleme aynı usulle mahkeme tarafından yapılır (Yönetmelik m. 25/3, 4, 5).

İ. Uzlaşma Belgesi

Taraflar arasında uzlaşma, uzlaştırmacı tarafından yürütülen müzakereler neticesinde gerçekleşebileceği gibi, tarafların kendi aralarında gerçekleştirecekleri uzlaşma görüşmeleriyle de sağlanabilir. Bu durum haricen uzlaşma¹¹³, adliye dışı uzlaşma veya uzlaştırmacısız uzlaşma olarak ifade edilmektedir¹¹⁴. Yönetmeliğe göre; uzlaştırma teklifi reddedilse dahi, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile soruşturma evresi için en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler (CMK m. 253/16, Yönetmelik m.17/2, m. 19).

CMK m. 253/18'de yer alan, uzlaştırmamanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğine ilişkin hüküm soruşturma ve kovuşturma makamları için geçerli olup, haricen uzlaşmaya engel değildir.

¹¹³ Yenisey/ Nuhoglu, s. 832.

¹¹⁴ Özgenç, Nuri Berkay, s. 396.

Kanunda kovuşturma evresinde haricen uzlaşmaya ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen, yönetmelikte mahkeme aşamasında yapılan uzlaştırma teklifi reddedilse dahi, tarafların en geç hüküm verilinceye kadar mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilecekleri düzenlenmiştir (Yönetmelik m. 26). Eski yönetmeliğin benzer şekilde düzenlenen m. 25/3 hükmü Danıştay tarafından iptal edilmesine¹¹⁵ rağmen yeni yönetmelikte bu hükmün tekrar düzenlenmesi isabetli olmamıştır. Şayet kanun koyucu kovuşturma aşamasında haricen uzlaştırmaya müsaade etmek istiyorsa bunu kanun değişikliğiyle ortaya koymalıdır.

Cumhuriyet savcısı ve mahkeme uzlaşma belgesini, tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı hususlarında inceler ve değerlendirir (Yönetmelik m. 19, m. 26). İncelemenin olumlu sonuçlanması durumunda uzlaşma belgesi uzlaşma raporuyla aynı sonuçları doğurur.

Kanaatimizce uzlaşma belgesi uzlaşma raporu gibi devletin kontrol ve denetimi altında oluşturulmadığından, Cumhuriyet savcısının mağdur ile bizzat görüşmesi ve uzlaşmanın mağdurun özgür iradesine dayanıp dayanmadığını, mağdurun baskı altında olup olmadığını araştırması önem arz etmektedir.

J. Uzlaştırmacının Ücreti

Uzlaştırmacıya her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde Devlet Hazinesinden karşılanır (CMK m. 253/22). Uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda ise; uzlaştırma ücreti ve diğer uzlaştırma

¹¹⁵ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmacının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 25/3'ün iptaline ilişkin karar için bkz. Danıştay 10. D., 20.06.11, E. 2007/ 6843, K. 2011/ 2365.

giderleri hakkında CMK'nın yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır (Yönetmelik m. 38/3).

Ödenecek ücret, uzlaştırmacının tarafların belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt ve üst sınırlar arasında belirlenir. Birden fazla uzlaştırmacı görevlendirildiği takdirde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir (Yönetmelik m. 36).

Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içerisinde, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir. Ücretin takdirinde raporun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan tarife esas alınır (Yönetmelik m. 37).

Uygulamada uzlaştırmacı ücretine ilişkin olarak avukatlar açısından bazı problemler yaşandığı ve eşitliğe aykırı uygulamalar olduğu aktarılmaktadır. Bazı adliyelerde uzlaştırmacı ücretinin ödenmesi için avukatlardan serbest meslek makbuzu istendiği belirtilmektedir. Bu uygulamanın; 26.07.2007 tarih ve 26594 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan ve şu an yürürlükte bulunmayan "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"te yer alan 21. maddenin 1. fıkrasındaki "*uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren bu Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-2 sayılı Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun, taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örnekleri ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı ile serbest meslek makbuzunu gecikmeksizin Cumhuriyet savcısına verir*" ifadesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Halbuki, avukatlar bakımından aranan "*serbest meslek makbuzu*" getirilmesine ilişkin düzenlemeye yeni yönetmelikte yer verilmemiştir. Bu nedenle avukatlardan uzlaştırma raporunu ibraz ettiklerinde ayrıca "*serbest meslek makbuzu*" getirmeleri istenemeyeceği gibi, uzlaştırmacı

ücretinin ödenmesi de “serbest meslek makbuzu” getirilmesi şartına bağlanmaz. Öte yandan, uzlaştırmacı ücreti avukatlık mesleğinin icrası kapsamında bir gelir olmadığından, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu bağlamında serbest meslek geliri değil ücret niteliğindedir. Dolayısıyla uzlaştırmacı ücreti nedeniyle avukatların serbest meslek makbuzu düzenleme zorunluluğu bulunmamaktadır¹¹⁶.

VI. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Uzlaştırma süresince dava zamanaşımı ve dava süresinin işlemeyeceği CMK m. 253/21’de hükme bağlanmıştır. Buna göre; taraflardan birine ilk uzlaştırma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, (uzlaştırma teklifine süresi içinde cevap verilmemesi veya teklifin reddedilmesi suretiyle) uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek büroya verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemeyen (CMK m. 253/21; Yönetmelik m. 34/1, 2).

Tarafların veya kanuni temsilcilerinin ya da vekillerinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaşmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine düzenlenen raporun, uzlaştırma bürosuna verildiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve dava süresi yeniden işlemeye başlar (Yönetmelik m. 34/3).

Uzlaşma raporu veya belgesinin Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından onaylanmasıyla uzlaşma sağlanmış olur¹¹⁷. Uzlaşmanın sağlanması halinde soruşturma veya kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır (CMK m. 253/19; Yönetmelik m. 7/6).

¹¹⁶ Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı, Uzlaştırma ücretinin vergilendirilmesi hakkında özelge, Tarih: 27.09.2013, Sayı: 49327596-120[61.GVK.2013.13]-240, Erişim: <http://www.vergistan.com/Uzlastirmaci-ucretinin-vergilendirilmesi>, Tarih: 27.12.17.

¹¹⁷ Özgenç, Nuri Berkay, s. 371.

Uzlaştırma sonucunda şüphelinin edimi defaten yerine getirmesi halinde; soruşturma aşamasında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından davanın düşmesine karar verilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hakiminden istenir (CMK m. 253/19, m. 254/2; Yönetmelik m. 20/1, m. 27/1).

Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; soruşturma aşamasında (CMK m. 171'deki şartlar aranmaksızın) kamu davasının açılmasının ertelenmesine, kovuşturma aşamasında ise (CMK m. 231'deki şartlar aranmaksızın) hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Erteleme ve geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez (CMK m.253/19, m. 254/2; Yönetmelik m. 20/2, m. 27/2).

Erteleme veya geri bırakma kararı verildikten sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi halinde; soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise davanın düşmesine karar verilir (Yönetmelik m. 20/3, m. 27/3). Şayet erteleme kararından sonra uzlaşmanın gerekleri yerine getirilmezse, soruşturma aşamasında (CMK m.171/4'teki şart aranmaksızın) kamu davası açılır, kovuşturma aşamasında ise (CMK m. 231/11'deki şartlar aranmaksızın) hüküm açıklanır (CMK m. 253/19, m.254/2; Yönetmelik m. 20/4, m. 27/4). Uzlaşma raporuna ilişkin bir kanun yolu belirtilmemiş olmakla birlikte uzlaştırma sonunda verilecek kararlar ilgili olarak CMK'da yer alan kanun yollarına başvurulabilecektir (CMK m. 253/23).

Son olarak, şüpheli veya sanığın edimi yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya uzlaşma belgesi 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 38'de yazılı ilam mahiyetini haiz belge sayılır (CMK m. 253/19; Yönetmelik m. 20/5,

m. 27/5). Dolayısıyla edimi yerine getirmeyen kişiye karşı ilamlı icra takibi yapılabilecektir.

KAYNAKÇA

Akcan Alan Esra, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına İlişkin Düzenlemeler”, *DEÜHFD, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. 16, Özel Sayı 2014, (s. 3949- 3997).

Centel Nur/ Zafer Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 13. Bası, İstanbul 2016.

Çetin Soner H., “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma (CMK. 253, 254, 255)”, *TBBD*, S. 82, Y. 2009, (s. 1- 33).

Dölling Dieter, “İşlenen Suç Nedeniyle, Suç Failleri Ve Mağdurları Arasında Ara Buluculuk (Meditation)”, Özet Çeviri: Dönmezer Sulhi, *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 2010 Özel Sayı 1, Uzlaşma, (s. 18-21).

Erdem Mustafa Ruhan/ Eser Ferda/ Özşahinli Pakize Pelin, 6763 Sayılı Kanuna ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine Göre Güncellenmiş 100 Soruda Uzlaştırma, Uzlaştırmacının Elkitabı, 2. Baskı, Ankara 2017

Feyzioğlu Metin, “Uzlaştırma Teklifi Ve Taraflara Bildirilmesi”, *Uğur Alacakaptan’a Armağan*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 207, C. I, İstanbul 2008, (s. 331- 337).

Kaymaz Seydi/ Gökcan Hasan Tahsin, *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara 2007.

Ketizmen Muammer, “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2012, C. 2, S. 1, (s. 1-10).

Kühne Hans- Heiner, *Strafprozessrecht*, 8. Aufl., Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2010.

Michaelis Lars Oliver, “Mediation Im Srtafrecht- Der Täter- Opfer-Ausgleich”, *İN Ja* 2005, (s. 828- 832)

Nuhoğlu Ayşe, “Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, İstanbul 2010, Özel Sayı 1, (s. 86- 92).

Nuhoğlu Ayşe, “Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar”, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul 2005, (s. 281- 284).

Özbek Mustafa, “Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaştırma”, *AÜHFD*, C. 54, S. 3, Ankara Eylül 2005, (s. 289- 321).

Özbek Veli Özer, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Y. 11, S. 32, Aralık 2016, (s. 7-28).

Özbek Veli Özer/ Doğan Koray/ Bacaksız Pınar/ Tepe İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Genişletilmiş Ve Güncellenmiş 7. Baskı, Ankara 2015.

Özgenç İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Ankara 2015.

Özgenç Nuri Berkay, “Türk Hukukunda Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, *Legal Hukuk Dergisi*, İstanbul 2015, C. 13, S. 145, (s. 39-84).

Özgenç Nuri Berkay, Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma, İstanbul 2016.

Öztürk Bahri/ Tezcan Durmuş/ Erdem Mustafa Ruhan/ Sırma Özge/ Kırıt Yasemin F. Saygılar/ Özaydın Özdem/ Akcan Esra Alan/ Erden Efser, Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2015.

Şahin Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 6. Baskı, Ankara 2015,

Şahin Cumhuriyet, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan*, Y. 1998, C. 6, S. 1-2, (s. 221- 297).

Ünver Yener / Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2016.

Yaşar Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu, C. 3, 5. Baskı, Ankara 2011.

Yenidünya A. Caner, “Son Düzenlemeler Işığında Uzlaştırma Kurumu (CMK. m. 253-255)”, Erişim: www.hukukihaber.net.

Yenisey Feridun, “Ceza Muhakemesi Hukukunda ‘Uzlaştırma’ Hakkında Temel Bilgiler”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, İstanbul 2010, Özel Sayı 1, (s. 7- 17).

Yenisey Feridun/ Nuhoglu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2016.

Yıldız Ali Kemal, “Uzlaşma- Şikayet İlişkisi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, İstanbul 2010, Özel Sayı 1, (s. 93- 115).

Yurtcan Erdener, CMK Şerhi, 3. ve 4. Yargı Paketlerine Göre Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Ankara 2013.

Zafer Hamide, “Ceza Hukukunda Fail- Mağdur Uzlaşması (TCK m. 73/8)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2, İstanbul Aralık 2006, (s. 117- 140);

2. Grup Kitap Modülü, Erişim: <http://www.uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihhtiyac/grprplr/2grupkitap.pdf>, (Modül).